

ს რ ი მ ა

ო რ კ ვ ი რ ე შ უ ლ ი ს ა მ ს ა ბ ა ზ რ ო - ს ა ლ ი ბ ა რ ა ბ ა შ რ ო შ უ რ ნ ა ლ ი

განცხადების ტარიფი:

ხელის მოწერა:

რედაქციის მისამართი:

რუსთაველის პრ. № 22.

კონტორის მისამართი:

განათლების სახ. კომისარიატი. სახელ-
გამი.

მისილება ხელის მოწერა დილის 8—2 ს.

ერთი გვყრდი	150 შ.	ერთი წლით	10 მან.
ნახევარი გვყრდი	75 შ.	საში თვით	3 „
მეოთხედი გვყრდი	50 შ.	ცალკე ნთავრა ცვლგან	50 კ.

№ 24

ოთხშაბათი 31 დეკემბერი, 1925 წ.

№ 24

ქართული პროზის აწნალები

1924 წელი.

საქართველოში ჯერ კიდევ შორსაა ის დრო, როდესაც, გონკულის სიტყვით, რომანისტები მიატოვებენ წერას იმაზე რაც ხდება ადამიანის გულში და გვიამბობენ მხოლოდ რენის ცივ ამბავს. ჩვენ ჯერ კიდევ ვართ რომანტიკოსები, მაგრამ რა თქმა უნდა არა გრძელ თმიან ნოვალისის ან „ყარბ მგოსნის“ ტიპის. რომანტიზმის სიკვდილი ხომ ხელოვნების საბოლოო განადგურება იქნებოდა. როგორც შეუძლებელი იყო აღრინდელ რომანტიზმის რაობაზე „ხელის დადება“, ასევე ძნელია თქმა იმისი, თუ არა არის დღევანდელი რომანტიზმი.

რა არის სხვა, თუ არა გულის ანდერძი დღეს ახლად აღმდგარი ეგნატე ნინოშვილის მულთაერ აღსარება? იგი ხომ თავის მსოფლიო გზნებით რაციონალისტი იყო. ის ხომ ერთი შემქმნელთაგანია მძლე რევოლუციონარულ დასისა, მაგრამ დღეს მის თანამედროვეს, უკვე მსკოვან რაჯდენ კალაძეს, ესოდენ სიყვარულით რომ თავს დასტრიანებს ნინოშვილის ცხოვრების ყოველ ნაბიჯს, ალბათ, თანაბრად უტოკებს გულს ეგნატე მოძღვარი რევოლუციონარული საიდუმლო სერობაზე და ეგნატე-პოეტის ქრისტინეს ბედისა. ეგნატეს სისხლში მოუსვენარა ჩერქეზის ასმიდოდ ინგორაყის სისხლი სჩქეფდოა. „გურიის ჯანყის“ პოეტა რა ფერადებს მონახავდა 1905 წლის ქართული ეპოპეა რომ ეხბოა. წარსულში თუ იგი ასე ხარბად ეძებდა ხალხის სტიქიის კვალს, დღეს „რევოლუციის მატინაჟე“ უძირო ჰაა შთაგონებისა. მარტო ნესტორ კალანდარიშვილის თავჯდასავალი ღირსია ჰეროიკულ სიმფონიისა. იგი ანათებს, როგორც ჰაბუჟ ერეკლეს გმირობა ნადირ-შაჰის აზიურ შეტევებში. დღეს ნინოშვილის მგზნებარე ფურცლებს მოწოდება ახალი პროზისაკენ. ნინოშვილის ფერადლებთან ერთად ყარსულ წყლს თავს დასტრიანობდა ალექსანდრე ყაზბეგის უბინაო სული. ვილაყამ, ლიტერატურაში შემთხვევით გამკვლემა, ნიკოლოზ ბარათაშვილის სიტყვით რომ ვსთქვათ,

„სამსახურითგან მოკლიმა ყმაწვილმა კაცმა შეეწია მამულსა ენასა“ და გვამცნო, რომ ალექსანდრე ყაზბეგს უძარცვავს არა თავისი უკვდავი სული, არამედ „სასამართლოს ბოქაული“ და „ნაროდნიკი“ თავისი ბიძაშვილი. მდაბალ ბრალდებს წინ აიფლავს თანამედროვეთა მადლიერი მესხურება და კვლავ თავზე დაადგა ალექსანდრეს ის მოწამებრივი გვირგვინი, რომელიც ერთი წუთითაც არ მოშორებია ქართულ პროზის მეფე ღირს. ვახტანგ კოტეტიშვილმა ჯერ თავის ქანდაკებით შექმნა უღაო ლეგენდა და მოწმობა ნამდვილ ალექსანდრესი და მერმე ამუტყველა ფაქტები. მოპასანი, ნიკე, გლგებ უსპენსკი, ლოტრეაშონი გადავიდნენ შეგნების საზღვარს იქეთ, მაგრამ ჩვენ დღემდე ტყვენი ვართ მათი შთაგონებისა ვაჟეყოფელი. იქვე კი, სდაც ისინი ასაბიერებენ ჯერ კიდევ შეგნებულ სიგიჟის თროლოჯას.

ქართულ რომანტიულ პროზას დიდი ანდერძითაა შთაგონებული ნიკო ლორთქიფანიძის პირველი ტომი პირველ ფურცლებიდანვე ვიპყრობთ სრული უიმედობა. სამყარო ბნელი საკანია სულის. ადამიანი ძვალი, ლეშია. ლოწონაროდ და ეინჩი და ტესტიტი მხოლოდ ტალახია. აქ სუფევს სიკვდილი. აქ წყველა იმ ეპოქის, როდესაც საშინელ რეაქციის სუსხი სპობდა იმდენს ყვეაფლს. აქ თრობაა იმ შხამით, რომლითაც ითრიბოდა ტურგენევი „პროზით ლექსების“ შექმნის დროს. შოპენ-ჰაუერის სახე სადაც მოსწინა ამ გარემოში. გაუზოგარებელ სიყვარულის, მარად ძველ და მარად ახალ ისტორიას! ლორთქიფანიძე ახლად მოავარაყებს „ეპიორა“-ში. აგის და კარგის გადაუღელი ზომიერება არ არსებობს, მიწეზოდა და შედევთა შორის კავშირის პოვნა—ზღაპარია. ჩვენი ავტორი ჯერ თითქოს ვერ მხედვს ვარემე ქვეყანას, იგი სულიერ განწყობილებათა მტკივნეულ კუთხეების მამიებელია, როგორც ლეონიდ ანდრეევი ამბობდა ჩეხოვზე, „წვივით იგი გვიხატავს თავის გმირის

კრემლებს, ღრუბლებით მოგვიხიბრობს მის სიმშვენილს, ბინით გვიმტკიცებს, რომ სულის უკვდავება არ არსებობს—ო, რა ჩამოღამებულა აგულით მგლოვართაა“ ტყე, სადაც ფრენალება და ნადირის მოსტყევემენ თავის ბუნების თანდაყოლილ ნაოს, სულს სცივა იმით შორის. იგი იძახის: „განმეძარკვა მე პირველ ქმნილი სიკეთე და მშვენიერება და მღებარე ვარ საფლავსა ამასა შინაო“.

მაგრამ თავისი დინევი მანერით, ჯიშინია სიტყვით და ოსტატობით ლორთქიფანინის თინათინი გამოიყვანით ამ უშიერო სამეფოდან, სადაც იგი ნაღველები ერთად სტოვებს მეტსიტყუეობას, აცლის თავის სტილს ბერბუ-შალვს და „დადარეულ ბუდეებს“ მიიანთებს მეცდრის მზეს. ხალისი არც აქ არის. აქ განწვირული წოდება სულს ლევს. აქ ძველი იმერეთი, პინც ოლდენბურგის ქუთაისი, სადაც აღამბო არც ქარხნის საფერის ხნაა, არც ტრიალული და ზოგან შეგვეფიქსილი სანათება და გეგონება ვეგერეთოლა ტყეში ხალხს შესულა ჩირაღდნებით მხეკეებს გასაბეკათო“. აგორი თვადიქერილ სედიით შექ-სტვებს იმით, „ვისაც სახლ-კარ-მიღამოში მთილი გვიარს უფრენდები, ზღაპრები, წინაპრებს ტანჯევა და სხარადილი ჩაუბარხავს და სახლის გაყიდვასთან, წარსულის დაშორებასთან ევარება მომავლიც“. მაგრამ აქ არიან „ჯიუტბებიც“, ეს გამონაკლისი ერთეულები, მაგრამ ხასითით და გვიარს ურყევი ნებით. სვანი თანდარუხი კორძიანი ხეა, იგი ბარბიე დორევილის შუენია. „იმერეთში რამდენი კორტოხია, იმდენი ბატონია“. ამ მიმავალ ზვიან-სახლი იმედიანი „ბუმბერაზი“ ჰყავს მემკვიდრეთ-გლეხი ფრანგულაშვილი, ეს იმერეთის გარჯაძეა, ერთ ჩხვ ლდინოს სულმოუთქმელად რომ დასცილს და ზურგიით მიაქვს მთილი ზენი თივა. „ატლუ-ბიჭვის“ გვიღვებს 1905 წელი და ბოლოს როგორც მასი დამარცხების სიმბოლო სღვას მებრძოლის საფლავი და სამშობლო კერი-დაც აყრილი დედ-მამა მოსთქამს. ზოგან „იმერში“ და „შექმნილ ლეგენდებში“ იმერეთის ფოლკლორი ვერაა ქტეული შექმნის მარგალიტა, სჭარბებს ნენლი მასალა, მაგრამ მთელი წიგნი შეხვედებული ოსტატის კარგი ენით, ზომიერ ფერადებით. ჩვენ ვიცით სხვა მემომინდელი ნიკო ლორთქიფანიძე, მაგრამ პირველ წიგნიდან უკვე მოვიდის ახალი რეალისტური სკოლა, რომელმაც დაასამარა ქარ-თული ოქმის ნატურალიზმის უხეში სტილი, უხილავი ძაფე გააბა „ოთარაინი ქერისა“, ყაზბეგის და ნინოშვი-ლის პროზასა და დღევანდელ ღღის პროზის მიწვევათა შუა.

თითქმის ნიკო ლორთქიფანიძის დროის დებუქან-ტია მწერლობაში მიხეილ ჯავახიშვილი ადამ ქე-შვილი. მისი პირველი ტომის თვალის გადავლება თით-ქმის გიმეტირებით იმ აზრს, რომ რომანტიული გმირები იმ კარგ მუდარებებზე შემსხდარან და წასულან და მათი აღ-გილი მელტქენებს დაუქერიით. აქ სწორი თვალით, ნაცდ რეალისტურ მანერით ავტორი ყარაჩოლელოა გოგოლს ედარება, იგი მათი მემწანური წრის ანატომია. ყველა ეს ჩანუებები, კურკება—სოლომონ ისაკი მგვალხეულებს—მემკვიდრენი არიან. „მეტქემე ვაბო“-ში ადამაშვილი სა-რისკოსო გვიჩვენებს. ეს ქართველი მწერლისთვის გაბე-დელი ნაბეჭეა. მაგრამ ყველა ეს ადამაშვილის სოციალ-ოლოგიაა. იგი ოსტატურად გვიხატავს ამ ბანალურ ხალ-ხის ბანალურ დრამებს, რადგან მისი დაკვირვება დიდ

ხანს შეუზერება ამ ურბანისტულ სცენის პერსონაჟებს. ეს შემოქმედების კანონის ძალაა. გონჩაროვი ამბობს თავის თავზე: რასაც არ ვიტოვებდი, იმაზე ვერ ვწერდიო, „писал свои рассказы и все, что к ним приростало“. მისან ჯავახიშვილსაც ისე შეზერია ეს ხალხი, რომ ვერ წერდასტვობა სანამ ისინი არ განკვლენენ მის ფურცლებზე. მაგრამ ნამდვილი შედეგია, მხატვრის გამარჯვებაა— „თვადიწვევა“. იგი ქართულ ბულეტრისტის იშვიათ ქმნილებად უნდა ჩაითვალოს. უკეოცი წლის წინად გვეჩინოს ეს ნაწარმოები ასეთი სუფთა აკვარელის ფან-ქრით დაღებულ ფერადებით. რა კეთილშობილი, გამო-ზოგვილი, ძნენი სტილია. ეს კურბეს, სკრევის გამსჭვირი-ვალე ხანახანა. ინსტრუქტორს მოვარდნა, გამხეცებულ ვეთის მიერ მარად ქალწულის დაღვინება, სტესის ტრუფენი, თვადიწვევა და მისგან გამოღვიძება—ყველაფერი ეს ასე ლაბ-დარულად, მლაგარად გატანილი მიწობს, რომ ადამაშვილს აქვს ტემპირატად მდილი მხატვრობა.

ათეულ წლის შემდეგ დაწერილი „ტყის კაციშ“ ავ-ტორი საკვირველის ძალით გადასვსებთ შიგ უღრან ტყე-ში, სადაც ტყის მცველ პაულესთან ერთად თქვენც ვიკე-ედებთ ხლები, ხარბათ სუნთქეთ ტყის ჰაერს, თიფი-სებთ ბუნების წესს, გადატყვევით ადამიანის ხასეს და ბოლოს გულით მდღღარით გზიარებთ პაულეს მწერი ხედრს. აქ უშუალოდა ბუნება და ადამიანი. „შოჭვილი ადამიანი შიშველ მიწაზე“. რა ნთლიანია პაულეს სულის კვეთება მას არ ზღუდვად საზოგადოების პირობები. იგი, როგორც ხე მიმდროს, თავისებურად გაიზარდა— და მხოლოდ მამობიერ სიყვარულის გამწარება არღვეს მის მთლიანობას და უფროებს სამინელებას.

მაგრამ ჯავახიშვილი დიდ ხანს არ რჩება წიაღთა შორის ბუნებისა. იგი კვლავ ცოდველი ქალახს მიაშვე-ლებს და ამ როგობაზედ ჰქმნის უსათუროდ ყველაზე უფ-რი მეჯნეობა დაქერილ ტიპს—კვაკვი კვაპანტრიაქს. თუ ჯავახიშვილს ამ უწერია მარტო ქალკე ტიპების და-ხატვით შემოიფარგვება და მოგვეტეს ქართული სინამღვი-ლის „ადამიანურ კომედიას“—კვაკვი ქართული ინიარო შეიქნება. მასში იყრის თავს არა მარტო უარყოფითი თვისებები „კომბინატორის“ და ხშირად სისხლის სანარ-თლის დანაშაულის გმირისა, იგი შემთხვევის გერიაა, ორიენტაციების ნიჭით დაჯილდოებული. მისი პრაგო-ტაქტიზმის სასევა სანამდვილე. იგი იერეშია წარბის ენა-თესეება.

ჯავახიშვილის ქართულ მწერლობაში დაბრუნება დიდი სიხარულია, მხოლოდ ერთი შემთხვევითი ხსიათ-ისი ნაკლი უნდა აცოდეს მწერალს: „თავადიწვევისა“ და „ტყის კაციშ“ ავტორამ თავისი ლიტერატურული პროდუქტია ყოველთვის შეუფარდოს მხატვრის მსჯავს.

ილია ქუჭკუეძეს, ყაზბეგს, ნინოშვილს, დავ კლიდა-შვილს დაყოფილი ჰქონდათ ჩვენე პროზის სამეფო სამ-თავროებად. მხოლოდ ილიამ (სამეგრელო) იყო თითქმის უნატრონი. იონა მუხნარაიას მწერლობის დეაწწში მისანდაც კარგი პროზაიკის შესაძლებლობა დღეს დეწმა შენგვლია ა ცდლობს აღდგინოს არქანჯელს ღმარ-ბეტრის აწერილ სამეგრელოს ზვიადობა, მოკვლევს ლევან დადიანის და პიპე მუხნარაიას ქრინიკა ბონდოს გადა-ტარების და ციების ნიშნის ქვეშ. დეწმა შენგვლიამ დაიწყო მეგრულ ზღაპრების ლიტერატურულ კანიონი-

ციით „თემში“ და ზღაპრების მაცხოვრი თილისსა ბოლოს „სანავარდ“—შიაც ითრებს ავტორის თავის უმიმედო ქაბში. მაგრამ „სანავარდ“ უსათუოდ ახალი სიტყვის ცდა ჩვენს პროზაში. ხაშში, ციხეა, დაუსრულებელი წვიმა, ხეებიდან ყვითლად ჩამომჯრალი ჩაღის ზეინები, „ფაცხა მეკრული, შუა კარტობზე წარმოდგემული, დაუქმურებელი მთავარ, მაგნილის სურნელით გაუღვინილი პავარი—ჰქმნის „სანავარდში“ ისეთ თავისებურობას, რომ ტუმის შეხება უყვ მიღწევას უღბის.

ქართულ პოეზიაში ორბირის ქაობის ფშანებში ყან-ჩების კვილი აღმოაჩინა ტვიციან ტაბიქემ. მან ციების ხაშს შაბიანის ფერი მისკა.

ლადო გულიაშვილმა თავისი „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“ მალაქლივით გასაყვდა და გააყვითლა.

დახაშულმა მთავარემ პირველად კოლაუ ნადირაძეს გაუწთა შეტათის მართობა.

ღენმა შენგელია თავის „სანავარდ“ს სერგის ციების არხებით. ფთიოდან ჭალადიმამდე რკინის გზისთვის გაუღულ ქაობის ამოვსება პეტერბურგის აშენების ფანტასაარობის მუჯავიანა. მეორე პეტერბურგის სონანდბულას—ანდრი ბელის—ვალშიადცაა ჩენი ავტორი. ბელის მიმობნული სტილი თავს აქოლებს მკითხველს. შენგელიას ასეთივე მანერას ქართულ სიტყვის ბეგრაძელეს სიმშვიდეს და ნენისარგენის ანგლებს. მას უსათუოდ აქვს სიტყვის ახალი შეგადნობა:

„ხათუნა ბონდოს ვილასავით მოხვდა ეს სახელი: შეიძლებოდა შიგ ვახვიე. რბალი იყო იგი და სასიათვიზნო ძვირფას ბეჭეფულივით.“

მაგრამ „სანავარდ“ არაა ერთი გამართული სტილით შესრულებული ნაწარმოები. აქ რამოდენიმე სტილის ნავარდი. ხაზ, როგორც მაგ, სამხარეულის და საქმეების აწერაში მსუყე ნატურალისტური ფეაადებია დაღეფილი. არაა დაიწყებული „ღომში გასერილი თითველის გალოკვა და სუფოაზე უხვად დაიარო ლეღვის ფერკლებზე და ხელსახოცებზე წმენდა“. იქვე ორიოდ სვეფორლის შემდეგ მგურად დეკადენტური კინკა ცქინკი სახელით კი ულტრა-რეალური—„თათაზ ხ.“) „საშინელ“ მხოლოდგ ამბობს. ყაოამანის, ბონდოს, ციების მხოლოდ სახელით და რიგზე მკითხველს მქსიფეფაში. ავტორი მათთვის მინცა და მინც თვის არ იწუხებს, უდარდელად სრევებს მათ, რომ მშობლიურ ზღაპრის ქაობში ჩაფულას. როგორც ბელის სახასული შიშინაფენე, „სანავარდ“შიც შემხიდან მისულს სკავეცე მერად სანინტარესოდ ხდის ნაწარმოების რამოდენიმე თავს. ფალოლუსი კულტი და „რადნიე“ ქართულ მწერლობაში ახალი, მაგრამ ეგზოტიკის იქით მინც ცერ წვაე, რადგან მისტიკა უფობის ჩენე გასჰქვირავლე ველს. დისტიფეცეს გაფენეა ვანუზომულად დიდაა გერმანულ ლიტერატურაში. მტკენეფული ფესტაე მაირინე ტუეეა კარამა მანოე ჩინის. ქართულ მწერლობაშიაც არიან დისტიფეცის დიდი პატივისცემულები, მაგრამ მისი კვილი ჩვენს თანამედროვე შემქმნელებში თუ არა—ძლიერ ძნელი გამოსაცნობია. ამიტომ სრულიად არაა დამაჯეფებელი ბონდოს სკავეცელის ქრისტი გარდატეკეა და, ამას გარდა, მისი რეკლემტიკონერობა („ჩაბა-ჩაბა“-ის ციხიხა და სხვ.). ბოლოს ავტორი როგორცღ საბოლოოდ იფლება ზღაპარში და უბრუნდებია იმ სტიქიას. „საბანანე“ ოდესღაც დაიწყო თავისი გზა. ეს ძალის და სისუსტის ორმაგი შთაბეჭდილება „სანავარდში“ მიუღ მანძილზე მიგყვებათ და გასურვეფულ ბურჟოში გტოვებთ.

რალაც ჯადოსა და გამოცნობის პარალელების ძიებაში ლეო ქიანჩელი. „ჯადოსანში“ მოცემულია გათავალის ძალა. კარგია ეს ნოველა. „სტეფანე“ უნებლიეთ

გვაგონებს ულდის მეთიეზეს. „მკვლელობა კობტა გორბაზე“ უსათუოდ ჰქმნის მკითხველში ერთგვარ განწყობილებას. „ციღვის შვილიეში“ არის რალაც იღმულო, სხენაიორი სინათლის კრიომა, მაგრამ „ტარიფელ გოლუაში“ მიწის რჯულით მაგარი ქიარხიამ აქ კრებულში ვერაა წარმოდგენილი მთელი თავისი შესაძლებლობით.

უპირატენიოდ, მოკრძალებულად ვგვიმბობს არჩილ ჯეჯეა ამ ვილი თავის კობტად მოქმენი ამბებს. მათში ჩაქსოვილია ინტელიგენტური, ურბანისტული ნევრასტენია. კარბით, ახიბიფით—იგი ჰაშმუნის რკალში უთუოდ, მაგრამ მისი სკეთორიც აქვს რალაცა. ჰაშმუნის ჯადო ჰქონდა ჰაპავას, სოლეილ დორასც“. „მკვლელობა“ სასევა განწყობილებით და ისეთი სინარბოლით, რომ უნებლიეთ განახრებთ შიგ ჩამალულ ცხოვრების უტყე დრამას. კარგი დიდეუტია არჩ. ჯეჯეანაშვილის პროზა.

„საკვიფელია სწორედ, როცა არაივი გვიჩქარის, როცა არაივითარი საქმე არ გვაქვს, როცა არაივითარი განსკეთებუელი მხიზი, მაშინ მინც არც მივიჩქარიათ?“ ეთხობლობს კონსტანტინე ვამსახურდი ა. არის რალაც ნერვიული ტრეკე მის ნოველებში. ავტორი სრული ანტიპოდაა, ესთქეათ, არჩ. ჯეჯეანაშვილის, არ ჩბიჯდება სადათ თქმა, უსათუოდ გვაქმობა, ოჩუფუხაზე შემდარ სტელს უნდა მიმბათოს იგი ვერ იტყვის—გიოტე, —ოიპან ვოლფენგ ფონ გოტე.

არაინ პროზაიკები, რომელნიც მტრულიად უყურებენ რომისძი ძიების ხელოვნებას და არაოდეს არ უწყობრათ ლექსა. არისოდეს გამარჯებულ პროზაიკს ლექსისთვის პროზა არ მიუჯრებია. და პოეტები კი ბოლოდროს ლალატობენ ლექსს.

ანჩრე დ რენეი, დ. ნუხცაო, ილია ქავკავაძე, ტურგენევი (უჩანსკენემა როფინამ ლექსით დაიწყო, გადალდა პოეზიაზე და ბოლოს დაბურხნდა რითმით მსუფლომელ—„ლეკსეის პროზით“) ალბათ ამა თუ იმ ფორმის სულის ამღებობას ან სიუეტეს უფარდებენე.

პაოლო იაშვილის მათხივებრი, ალბათ, ვერც თავისუფლად ლექსში ივრძნობდნენ თავს კარვად და მცოდინეს პოეტი პირველად ეთალატბა მისთვის. მეზუა ლეთამებრი ენისათვის და „დაამბობელიყოს“ პროზამდე. ლალატი გამარჯვებით დაშთავრდა. მაგრამ მინც გერონის, არჩ მისი მიმავალი ლექსები იქნებულად შესაუფობდნენ ამ ლალატს და უდარაჯებენ მის ფერად ოცნებას, რომ ლალატი არ გამეორდეს, ახალ უჩვენალი სფეროში გადასული ოსტატი ჩვეულებრივ ეთსიმე ვავუნების ქვეშ ვარდებ. „ფერად ბუშტებში“ მტრის თვალცი კი ვერ ნახავს ვისიმე გაღვინა—ძუნეფი სიტყვიე, გამოკვეთია და დასაითებია. მხოლოდ კაჩერკას ქლის უბედურებაში პოეტს აქლია ბელტერტისა ხერბი.

მაგრამ ნამდვილი ძუნეფი გმობი თანამედროვე პროზაიკთა შორის არის, სეოგევი კლდიაშვილი. იგი, როგორც უნეტარეს ოცნებას, არ ლალატობს სანდრო ციფრეკიბის ანდროს სიტყვის უკლდეგსომამდე დაწუჯიში, მაგრამ ჩენე გვეჩინა, რომ თვისი „მთერეფლებთან“ წასული ქართული პროზის ბერდსლო, მუდამ ძიებნაში მყოფი, სხვა გზებს გახსნიდა. სეოგევი კლდიაშვილი ჰქმნის სტილი-სუიკის, იგი მარჯან-შვილია სიტყვის. რამოდენიმე ნაქერ ფეაად ჩითის და ხავეფილსაც იგი დამდგამათ ვეფეცის, დონენბს და როსინის ბუფუნანდას.

გიორგი მეჩჩული ამბობს რადგან დრო მიდიოდა და გიორგი ოაძნეკლის ცხოვრების და ღვაწლის აღმწერი არაივი ჩანდა, მე, ულდისმა, ვიკისრე ეს ტვიორთი. „გლახკანან სულითა და მდაბალან გულითა“ მეც შეეწირე ეს მკიერ შენიშნა წარსულ წლის ქართულ პროზას იმ იმდრო, რომ მიმავალში ვენახსა მას გასწერობის ღირსესული მეზურე.

ალი არსენიშვილი.

ახალი მხათა

ჰოკაჰა „ტფილისი“

ლევან ლოდოზეჩიძე

..და როგორც ჰულის მომავლადე კაცის,
ეს რიტმიც ისე გამოიკვალა.
მე ვუბრუნდები დღეს ახალ ტფილისს,
როგორც ფლიტა გამოხრულ ძვალთა.

ძველი სატახტო... სვეტი ცხოველი,
რომლის ობობა მტკვარს გადააზრობს;
მისგან სასწაულს არეინ მოვლის,
ზახარ ზახარი აქ ნშვიდათ ვაჯრობს.

გადაღეშილი ეს რუმბი ღვინის,
წინათ ყმათ ჰყავდა ალბად სინოდალს,
დღეს კი ბუხარინს სწერს ის დეპეშებს,
ისეთ სიტყვებით, გულს რომ დაჰკოდავს.

დაზრა აქ ენება აღმინათა,
ჯვარის მონასტრის გაცოდა მწირი,
მხოლოდ არაგვი მტკვარს ჩახვევია,
პირველ სიყვარულს აქამდე სტირის.

რუსის ისპრავნიკს კაპასი ცოლი
მშვიდათ უშლიდა წინ აქ პასიანს
და აზიაში შეჭრილი სოლი
იმპერატორი ვესპასიანი,
წადავლს ჰუნოსედა, როგორც აფთარი,
წაზონის ლექსებს ისმენდა მტკვარი.

„ოი, არაგვო, არაგვანო,
მტკვარო ვეზმარდო. მუდამ მჭუხარე,
ვარ მოგონებ-ს ცეცხლით მჭუხარე,
უტახტო, როგორც ის აღექსანდრე,
რომელის სივდაც ამ დიდ ხეობას
ჯერ აქამდესაც ვერ აღუღობავს.

ასე იღება ახალი კარი,
სანთელის ფრთებით მოდის იკარი,
წინ კი ელექტროს გარდაქე წანი,
გოლიათ ქაზნის მოსჩანს ჯაეწანი.
და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც
ამბიათარი კვართით დამარხეს,
თავჩაღუნული ათასი მუშა
მიწყობენ მტკვარს ახალ არხებს.

და იმ ადგილას სადაც სამჭედლო,
ვერ დასქიდვდა ჰუკ ცხენის ერთს ნალს,
მორტირებს გააქეთ ეხლა გრავანი
და ათასი ხმით „International“-ს.

და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც
უწყალო კირაი იდგა არმაზის.
დღეს სუბივილი, ტფილისის მუშა,
ელექტრო სადგურს უშენებს ბაზისს.

და იმ ადგილას, სადაც ოდესღაც
ძველ დინასტიათ დაგროვდა ფერფლი.
ელექტროს ცეცხლში სდგას ჯვრის ტაძარი
ფანტასტიკური, ვით ეიძელი.

ვესპასიანი, წმინდა ნინო, მეფე მირიან...
ლადო დუმბაძის, სუბივილის ახალი მცხეთა
მოგონებები გრივალეით, თეშვა მოჰქრიაზ,
ურჩი ოცნება მათ პოეტის ვერ დააფეთეს.

ვინ დახრის დროშას მაღალ ტარიანს,
როცა ის მოაქვს პროლეტარიატს.

ტიციან ტაბიძე.

1921 წელი

კონსპექტი მოთხოვნისათვის

საბარგო სადგურის მოედანზე ლიანდაგის ყველა ხაზები დაკავებულია.

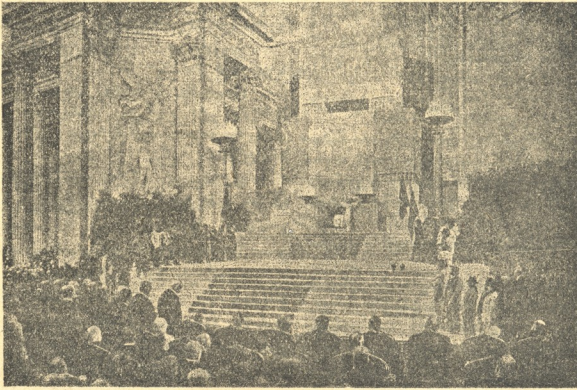
ბნეწვით, თითქოს უქანასკნელ ძალას იკრებდა, მანქანა მოათრევდა რონოდების გძელ კუღს, ჩადგებოდა საღმე და შემდეგ იღვა გაიცივებული.

ნახშირში გამოურული მემანქანანი მალე სტოვებდნ ორთქლმივალს და კვარტების დასაცლულად ახლობელ სამიკიტნებში მიდიოდნ.

ხალხი, რომელსაც ვადმოყრიდა მატარებელი, მიდიოდა ქალაქისკენ. მზის გაღახრისას უქან ბრუნდებოდა და ეძებდა ძველ ნაბინავარს.

საბარგო სადგური ღამით მოავაგდა დაქვრივებულის კარმიდამოს. შორიშორის სნეულივით ჩამოეკიდათ თავი ელექტრონის სანათებს. ბუტყავდნ მჭრაილი სხივები, რომელიც დაყურებდა ინით შელესილ რონოდებს, ლიანდაგის ნაპირებზე ხრეშს და ხრეშზე კაცის განავალს.

ალარავის ენატრებოდა ვაგეო თუ ვინ მოიყვანა ახლად მოსულმა მატარებელმა. როგორც წინათ, ისე ახლად მოსულიც მოათრევდა რონოდებს ლაყურ დაღმეებულ ზარბაზნებით და რუხე შინელებში ადამიანებს, რომლებსაც გაჩერებისას თითქოს გადმოარწყევდა ხის კოლოფებიდან.

ქორესის ნუთის გადასვენება პანთონოში.

ათასი რუხები შინელი ერთმანეთში ირეოდა. მათ უკვე აღარავინ უშლიდა ჰეტიალს.

ზოგიერთ ღია რონოდებზე იდგნ გუშაგები. გუშაგობდნ ზარბაზნებს, ტომრებს ფეკილით და სხვა საქონელს. მოდიოდნ ნაცნობი ჯარისკაცები, აწოდებდნ პაპიროსს. გუშაგები სთხოვდნ მათ მაგიერ დამდგარიყვენ, თითონ წყალის დასალევიდ მიდიოდნ ან სტომაქის დასაცლულად. ამისათვის კი შორს არ სჭიროდათ წასვლა—რონოდების ქვეშ, გზებზე ხაზებს შუა ყველგან ეყარა ადამიანის განავალი.

ციე, ნოტიო და ბნელ კოლოფებში ოცი-ოცდაათი კაცის სხეული გათენებამდე ათობდა ერთიმეორეს.

იმ სათბურებიდან, საიდანაც გამოდიოდა კვამლი, დაღამების შემდეგ კარები არ იღებოდა. მაყალას გაეთობო სათბურის კედლები და ხალხი, რომელსაც ძილი არ უნდოდა.

ლუჯი უშამით ელავდნ ნაკვერჩხლები და ნაფოტები კვამლს აღიროვებდნ, მაგრამ ვინ იქნებოდა კათაკმეველი და გაიფიქრებდა, რომ კვამლი აცრემლებდა თვლებს და ხველებას იწვევდა.

ასეთ რონოდებიდან ხშირად ისმოდა სიმღერა. სწორ სიმღერებს ამბობენ ვაშლილ სუფრებზე, მაგრამ სიმღერის ნამძვილი ბუნება მხოლოდ ასეთ ყოფაში ცხადდება.

ვინ აირჩია ყველა სადგურისათვის ქარიანი იდგილი. ყოველი სადგური, სადაც არ უნდა იყოს ის, მიყრუებულ ველზე თუ დიდ ქალაქში, ატარებს მუდმივ სევდას. ადამიანები როგორც კუკლები დადიან ბაქანზე, დარბაზში. გაზის სანათების შიშინი ყოველთვის ვაგონებს შემოდგომის წვიმას და აცოცხლებენ მოგონებებს სოფლებზე და ქალაქებზე სადაურს იქით.

ეს ხმები არ იწვევდა შურს, არც სხვა რაიმე გრძნობას იმ ადამიანებში, რომლებსაც ციოდათ კოლოფებში. თვლებსა და ფიქრს არავის უშლიდა. შეიძლება ახლოსაც ვაგელოთ ასეთ სათბურთან და რომ მღერიან არ გაეგონათ, ადამიანები თბილ რონოდებში იყვენ სხვებზე

უფრო ავი, არ იკავებდნენ თავის წიგნი დაუპატრიებელს, ისინდერ ციციხელან და გეგორი ღმკავდენ ცივ და სველ ქაღის. დივით კოლოფებიდან გაღმოდირდენ დასივებული თვალენით, ქალაქში სახეტიალოთ მიდორდენ, რომ საღამოს ისე თავის ცივ მუნავში შემქვარიყვენ.

მიმავალმა მთავრობამ აზიზიეს მოედანზე გამოსათხოვარი პარადი გამართა.

მთავარსარდალმა უქანაქნელად დაუარა ჩამწყრივებულ გუნდებს.

არავინ აქცევდა ყურადღებას თუ როგორ იდგენ ჯარისკაცები, გამართული იყო თუ არა მწყობრი.

შტაბმა საჩქაროთ ჩამოიარა გუნდები ჯარისკაცების დაღალულ, პირუტყვის უგონო სახეებით, რომლებზედაც ვერაფერს ამოიკითხავდი, ვერაფერს გაიგებდი და გამოიცილებდი. ისინი მოიყვანეს დღეს დივით ცივ კოლოფებიდან. მათ უთხრეს წამოხველა და ისინიც წამოვიდნენ.

მოთმინი იდგენ ცივ ქვებზე, გრძნობდნენ მხალოდ თოვების სიმძიმეს, საღვთობისკენ დაბრუნებაზედაც არ ფიქრობდნენ. იქაც ნესტი და ვახუფხულის სიცივე დახვდებოდათ. გარემოში სიჩუმეს არღვევდენ საზიდავები ნავთსადგურისკენ გაბაჟურით. მათ მოჰქონდათ გემებისთვის ტვირთი, რომელიც გაყვიებოდა მთავრობას.

რამოდენიმე აფიცერი ჩამოშორდა და ჩქარი ნაბიჯით გუნდებისკენ გამოემართენ. გამოაცხადეს რომ მსურველს შეეძლო გაყოლოდა უცხოეთში მიმავალ ხელოსნულებს. ოკიანეს დიდ გემებით მათ უფასოთ წაიყვანდნენ.

გიორგიმ და მიხომ უეცრად ერთმანეთს შეხედეს. მათ სახეზე შეიძლებადა გაგება, რომ ორივემ ერთიდაიგივე გაიფიქრა.

არავის შეუშინებია როგორ გაქრა მოედნიდან მთავარსარდალი მხლებლებით. გაისმა გაუხედავი ბრძანება. გუნდები აიშალენ და საღვთობისკენ დაბრუნდნენ.

გიორგი და მიხო გუნდს მიყვებოდნენ, მაგრამ მიუახლოვდენ თუ არა ნავთსადგურისკენ მიმავალ ქუჩას თოვები ამხანაგებს გადაცესენ და გაშორდნენ.

ამღვრული ზღვა ტორტმანობდა ნავთსადგურში მომწყვედელი. ტალღებზე იჩხეოდენ გემები როგორც მსუქანი ღედაბრები გამაგზე. ნაპირებიდან დაშორებით იდგენ უცხოეთის ჯავშისანები და დრედნოუტები. ოთხსაკვამლეად მხოლოდ ერთი უშვებდა ბოლს ისე ზანტით და ძენწათ, თითქოს ჩიბუხს სწევდა უღარდელი მეზღვაური.

გიორგიმ და მიხომ სიფრთხილით გადაიარეს ნავთსადგურის მოედანი. ავტომობილები, ურბები, ცხენები ეზიდებოდნენ ბარგს გემების დასატივითავათ. ხმაურობდენ მზიდავები, მოტოროები ქვით დაფენილ მოედანზე.

ორივემ როგორც ექნა მიიღწია ნაპირს და მიუახლოვდა გემს. დიდხანს უყურეს ამ ზღაბრულ კოლოფს, რომელსაც უზარმაზარი რკინის ხორთუშით ნაპირიდან ფირფიტასავით აქონდა შეკრული სკიერები.

გემის ბაქანზე რკინის ჯირკჭე ჩამომჯდარი მეზღვაური უღარდელად უხარტყუნებდა მინდალინაზე.

შიში, რომელიც დაბადა მათში ზღვამ, ნელინელ გააქპრო მეზღვაურის შეხედვამ. ზღვა აღარ იყო ასე საშინი. დაიჯერეს, რომ შეიძლებათ ამღვრულ ქარის მონადირება. ზღვა მოიგნენათ შეპარობილი ნეკრასტინები, რომელმაც დროებით დაჰკარგა ვინიერება, მაგრამ საერთოთ კეთილია და დასანდობი: აღარ აშინებდათ სიშორე კაიუტების რველ ფანჯრებიდან რომ იყურებოდა.

მეგობრებმა ვადასწყვიტეს დაბრუნდენ გუნდში, გამოეთხოვონ, შინ წერილებს წაღება სიხოვონ.

სალამოს რამოდენიმე ამანათან ლუღხანაში იყვენ. პატარა დაბაში ვამბარო თეთურის კვალით და სუნთქვით, ხმაურობდა ჯარისკაცების ხმაშალა ლაპარაკით და პროსტიტუტკებით, რომლებსაც მეზღვაურები აწვალდებენ.

ქართული ჯარისკაცები სვამდენ უცხოელ მეზღვაურების საღვთებელს და სწყინდათ, როცა ისინი სამადლობელის მთავი კახების აკივლებდენ.

ფოცსტროტი, ლეკური, ტანგო და შიზღვაური სცვლდენ ერთმეორებს.

ლუღხანის პატრონი, მალარიისგან გაყვილებული ბერძენი ყურდგელით დახტოდა ჯარისკაცებში და ცოხლიეროვით ათამაშებდა ხელში სახეს და დაკლილ ბოთლებს.

ჯარისკაცები მალე თვრებოდნენ. აყიწყდებოდათ, ან არ აპირებდნენ ფულის გადახდას და ეპარებოდნენ ლუღხანის პატრონს როცა ის ბოთლების ამოსალებად ერთი წუთით დაზვის უქანს დაიხებოდა.

მეგობრებს უკვე გადააფიყნადათ გიორგის და მიხოს შორები რომ ისტურებდნენ. ყველა სვავდა საღვთებელის შინ მალე დაბრუნების, ცილების, დატოვებულ სოფლების და ქალაქების.

გიორგი და მიხო წამოდგენ. ამხანაგებს დაენანათ მათი დაშორება, მოავგონეს რომ მალე სამშობლოში დაბრუნდებოდნენ, დარჩენა ურჩიეს.

კიდევ ვეკონდა ამხანაგებმა დარჩენის ღრო! მოწყენით ჩილაპარაკი მიხომ როცა ვარეთ ვავიდნენ.

სახურაებზე, ქუჩებზე, აიენებზე ჩამოკიდებულყო ნოტიო ნისლი. ზღვის ხმა ახლო ისმოდა. დამეში ღრიალებდენ გემების საყვირები.

როცა შეუხვიეს ნავთსადგურისკენ და დაინახეს გაჩაღებულად გემები, მიხო გადაუდგა გიორგის და შეკვიცლა: — დაბრუნდი!

მაგრამ მათი გზები დაშორდნენ. მიხო მარტო დაბრუნდა ლუღხანაში მეგობრებთან.

იმ საღამოს ქალაქის სამმართველოში დამფუნდებელი კრების უქანსკენილ სხდომა იმართებოდა. დიდხანს ჰკიოდენ შიშავალ გემების საყვირები, ქალაქის ვარუებნებში კი დაუპატრიებელი ქემალის ჯარი ებრძოდა ახალ საქართველოს ჯარს.

ს ა მ ი ტ კ ი ვ ი ლ ი

ბავშვისთვის

როდესაც ბებერ ფიქვს პირველი
ტოტი შეახმა, მან შეამჩნია,
რომ
მის ახლოს
წამოიზარდა ორი მისი შვილი--პატარა ფიქვები.
მან ამაყათ გადახედა მტკვარს
და უხაროდა
რომ
მის ტოტებზე იმ დილას ბევრი ფრინველები
ისხდენ და გალობდენ.

შვილები გაიზარდენ
და ყოველ დილას
თავის ტოტებით
ეხებოდნენ საყვარელ
დედას:
„დილა მშვიდობის!“

ტყის მცველმა,
შეამჩნია ორი ლამაზი,
და უბრძანა დარაჯს:
მოსჭერით ბებერი ფიქვი--
ძირ დამპალია
ჯანმრთელ ხეებს უშლის ზრდას.
მოსჭერს.
დედა ისე წაიქცა რომ არც ერთ შვილს არ ატყინა
ტოტი.
მაგრამ ეს იყო მათი პირველი ტკივილი.

აბასთუმანში საავარაკოთ
წავიდა ახალგაზრდა ქლექიანი
პოეტი.
როდესაც ტყეში სერირობდა
მივიდა ტყუპებთან
და რადგან უყვარდა ორი ახალგაზრდა ქალი
მაია და მარინა
ერთ ფიქვზე ამოჭრა
მაიას სახელი
მარინასი მეორეზე...
ორი ნიბლია აძლედა მისამართს ამხანაგებს:
ერთი ამბობდა: მე ვცხოვრობ
პირველ სართულზე „მაიას“ მარჯვენა ტოტზე
მეორე:
მე ვცხოვრობ „მარინას“ პირველ ტოტზე აღმოსავლეთით.

ხე არავის არ ეცოდება,
მით უმეტეს
ქარხნის პატრონს,
ფიქრის დამხერხავს.
მან იჯარით აიღო ის ტყე
სადაც ტყუპები იზრდებოდნენ,
და აპრილში
როდესაც მტკვარი მოდიდდა
მოსჭრა ორი ფიქვი

ორივე გაატიტვლა
გადახერხა
და სხვა მეზობლებთან ერთად
შეკრა ტივით.
ეს იყო მეორე ტკივილი,
ერთად ტიროდნენ
რადგან ტივში
ერთად მოხვდნენ გადაბმული:--

დაო, ნუ დამტოვებ,
ჩამეკარი,
ტივი თუ დაინგრეს
ნუ მომშორდები ერთად ვიცუროთ.
შენ თუ კასპიის ზღვაში წახვედი
და მე დაეჩრი ტფილისში,
ერთმანეთს ხომ ვეღარ ვნახავთ.
ერთად დაგვხერხონ.

(გზაში ტივი დაინგრა).

ტყუპები ერთმანეთს დასცილდნენ,
ეს იყო მესამე ტკივილი:
როდესაც ერთი და
მიათირის ქარხანაში
მან
მეორე დღს ამბავი ვერსად გააგო!
დაუწყეს ხერხა.
ყველა ფიქრები ერთმანეთზე დაალოაც.
შემდეგ გაგზავნეს
ქალაქში
ახალი
სახლის
კედლებსათვის.

უკანასკნელათ
ერთმანეთს
შეხედნენ
კედელზე გაკრულები.
ენატრებიოდათ ერთმანეთი
მარამ ლურსმნები არ უშვებდნენ,
ვეღარც
ერთმანეთს ხედავდნენ.
ლურსმანის
ჭრილობებიდან
ყველას
ცრემლები
სდიოდა,
ქალატონმა დაიწყო კედლის შელესა.
დებს თვალები შეეკრათ .სული შეეხუთათ.
შელესა რომ გათავდა:
აღარ იყო მეთთხე ტკივილი.
იყო სამუდამო სიმუმი:
სიკვდილი.

გქაღელი ზაქარო.

დანგ! რაკა! რუკ! დანგ!
 ცეცხლი სწევას ეანგს..
 ქურა გუგუნებს მშრომელთა ჰანგს.
 გრდემლზე ჩაქური რაკუნებს: დანგ!
 სანამ ცხელი ბარსაკვით სქედს.
 გუთანს შეუღდავს სახნავედ გლენს.
 დააფოლადებს, ხელკულოს, ცელს.
 და ოფლს მოიწმენდს ხანდახან ცხელს.
 არ უფროხილდება ის თავის ჯანს:
 დანგ! რაკა! რუკ! დანგ!

რა ზემი აქვს სამკედლო ქობსი?
 —ჩქარა ნახშირი! დავბირავ თობს!
 დაღამებამდე ვეშუროთ დროს..
 კიდევ მოვასწრობ მე ნამგალს ოთხს!
 აბა, ჩაქური! ზარმაცი მძავს!
 დანგ! რაკა! რუკ! დანგ!

დილით გამოვა ერთ არაყს სევას.
 გადაიკვალთავს მარჯვენა მკლავს:
 ნაწილობისას მამღრისად სქავს.
 შევირდს უძახის: შენ დაჰკარ მანდ!
 დანგ!

მუღამ შრომაში აყოლებს გულს!
 ხალისიანობს, არ ჩახრის მუხლს!
 მაინც ვერ იძენს ის ბლომად ფულს.
 პატიოსანი მას შრომა ჰსურს.

ჩენი ზაქარო იმეტებს თავს.
 დღეს ოფლი ღვარა, დალილი სჩანს.
 აღრე ადგება, ზარმაცი სძავს!
 ხვალე ჩაქური იმღერებს: დანგ!

ხანდრო შანშაშვილი.

რანი მღელი

ტურფა რანი შიშველ ტანით ტყეში დადის, ტყეს ამშვენებს.
 თავის სახეს მხოლოდ ერთხელ მყუდრო ტბაში მოგვაჩვენებს.
 იქ ბანაობს შეადლისას, მთვარის შუქზე თმას ისევლებს,
 დილით მივა ყვავილებთან, დაქანცული მოისვენებს!

გულს უფარავს მას ლეჩქა და იმასაც ხშირად იხდის.
 ზოგჯერ დალას ესტუმრება, დაცქირალებს, ზემს იხდის.
 მუღამ ამჩნევს: გონჯი რუხა უკან დასდევს, მისკენ მიხტის.

ის ნახევრად ცხენკაცია, აბეზრებს და თავბრუს ახვევს.
 ხან შეპყრობას დაუპირებს, ტორებს ასწევს, ძუს არხევს.
 კისერს მკერდზე მოიღერებს და ქაფიან ვენებას ამხვლს.

როცა ტბასთან დაინახავს, ჰსურს ქალს ეცეს ვაიტაცოს.
 ბოლმა აღრჩობს გმირს ოდელის, ნუ თუ კიდევ დაიცადოს?
 დღე და ღამე ვერ ისვენებს, რა იზრუნოს? ან რა სცადოს?
 ტყეში შეხვდა. და ელვასებრ ლახტი სტყორცნა, მოხვდა რუხას.
 შეიპრძოლნენ, დაბლა დასცა და მიიარძო ბეგერ მუხას.

ეხლაც რუხა იქ აბია და დღე გადის რაოდენი:
 ზეიმობენ უღრან ტყეში ტურფა რანი და ოდელი!

ხანდრო შანშაშვილი.

თ ი ზ რ ო.

(1905)

ცას ჯერ ციავი არ გადაჭკოდა, როცა ლევანი სახლიდან გამოვიდა. ჰაერი ცივი იყო. დედამიწის ნაბი ედო. ლევანს ტანში შეაერყოლა. მხარზე ორ-ლულა კარგი თოვი ეკიდა. მაღალ-ყელიანი წალები ეცვა, ნამდვილ მონადირისავით. სტუდენტური ახალი, ლურჯი ქუდი, ბეჭებილია კარტუნხანი წაღის ფერ თმა-წარბ-წამწამს უბნებოდა. ლევანს ნადირობა ძალიან უყვარდა, რადგანაც ისე ეგონა რომ თავადიშვილი უმეკველად კარგი მონადირე უნდა იყოსო. იგი ხშირად დადიოდა ხოლმე სანადიროდ, მაგრამ ნანადირევი შინ იშვიათად მოჰქონდა. დღეს კი მას სურდა უმეკველად კარგი ნადირობა გაეწია. თავს პირობა მისცა, დღეს შინ უსათუოდ კურდღელი მოეიტანო. ეს მისთვის უცილებელი საჭირო იყო: მის ოჯახში სტუმრად იყო მისი დანიშნული, მისი დიდი ხნის სატრფო ელენე, ისიც თავადიშვილის ქალი და იმის წინაშე თავის გამოჩენა სურდა ლევანს. ამიტომ იყო, რომ დღის რჩევას არ დაუჯერა და სანადიროდ მაინც წაიდა. დროება საშოში იყო: ხალხი აღელვებული იყო. კენიანს ეშინოდა ამისი და შვილის სანადიროდ გაშვება არ უნდოდა, მაგრამ თავენება შვილი მას არ დაემორჩილა.

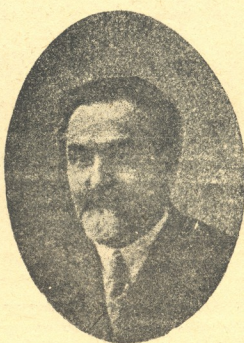
ლევანი ნელა მიდიოდა. ბუნების გაღვიძებას ყურს უგდებდა. დილის ცივი ნიავე ჰაბუჟ ულკაშებს უწეწავდა; ჩიტების ჰიკიკის მის ყურში ფრიამული გაჰქონდა. სასიამოვნო იყო ლევანისთვის ასეთ ბუნებაში ყოფნა და გაენცდა იმისი, რომ იგი ჰაბუჟია, ჯან-ღონით სავსე, უდარდელი, ნებიერი.—ასეთ ადამიანს ბუნებაც უკედ ატკობს, და მისთვის ცხოვრებაც სასიამოვნოა და სიცოცხლეც ტკბილი.

ლევანს გონებაში ელენე უტრიალებდა, მასავით მაღალი, ლამაზი, თვალ-შახა და ნებიერი. რამდენი წელიწადი შეგზღერდებოდა ლევანი ელენეს, ვინ მოსთვლის! დედის ერთა თავადის ქალს დიდი შეძობა ჰქონდა და ეს უფრო აორკეცებდა იმ მიმოხილვების, რაც ქალს ჰქონდა თავის სილამაზით, ძლიერ მიაღწია ლევანმა თავის საწადელს და ელენეს თავისი დაარქვა. ელენე აწ მისია სიკვდილამდის, სამუდამოთ! მისია იგი თავისი სილამაზით, გულით, სულით, მისია სატრფოსო, გონებით განუზო-რებელი. მაგრამ ელენე ამის თანახმა არ გახდა, ვიდრე ლევანმა საექიმო ფაკულტეტის ოთხი კურსი არ დაასრულა და როცა ლევანის ცხოვრების ასპარეზი გამოირჩევა, ელენემ მხოლოდ მაშინ გახედა და „ჰო“ უთხრა ლევანს. ეხლა კი, აგერ უკვე სამი დღეა, რაც ელენე ლევანის ოჯახში სტუმრად არის დანიშნულის უფლებების საფუძველად და ეს სამი დღეა რაც ლევანის ოჯახში ქვიფი არ შეწყვეტილა. უამრავი სტუმარი სვამდა მისი მამის ოჯახში და ამ სამს დღეს; დაუსრულებელი სიცილი და სიმღერა ისმობდა იქ. ელენე, როგორც დანიშნული თავს აღარ იკავებდა და ლევანს თამამად ექცეოდა: ეტანებოდა, ხელს ხვევდა, ეხეოდა, მუყდრო ადგილას ქურდულად კონცდა და ანობობდა ჰაბუჟს. ისიც ღვინით და ალერსით დამთვრალი ფეხ-ქვეშ დედა-მიწას ველარა ჰგონებდა და ფრთხილ შესხმული იყო.

დინჯი, დარბაისელი, გრძელ-ულვაშა მამა მისი, ქართული კაბის ყურთ-მაჯ გადაგდებული მედიდურად

დაბაიჯებდა სახლში, სტუმართ-მოყვარიობდა და შვილი-სა და რძლის საქციელს თუმცა ამწევდა, მაგრამ არ იმწევდა.—თავადმა ზურაბმა ამ ერთი კვირის წინთ გლახებთან დიდი ბრძოლა გაიხიხადა და გამარჯვებული დარჩა. ეს გამარჯვება მას ახარებდა, უფრო ამედიდურებდა.

— ასე ყოფილა, ასე იქნება.—ამბობდა იგი. ელენეს სილამაზე, მისი სიყვარული, მამის გამარჯვება, ყოველივე ეს ფიქრში ედგა ლევანს, სანადიროდ, რომ მიდიოდა და ნეტარებაში იყო გახვეული. ოცნებაში წარმოიდგინა, თუ როგორ გაუხარდებდა ელენეს, დღეს ლევანი მოკლულ კურდღელს რომ მიუთმუნის.

ბუღუ მდივანი, ს. ს. რ. კ. სავაქრო წარმომადგენელი საფარანგეთში.

— უჰ! ნეტა ერთი მშველს შემახვევრა! რა სასიხარულო და საამაყო იქნება ჩემთვისაც და ელენესათვისაც! სადილად ყველა იტკვის, დღეს ლევანის მშველსა ვკამთო, როგორ გაიხარებს ელენე ჩემს სიყვარულს? ვაეკაცისათვის პირველი სიყოილია.

მზემ ამოიწია. მთების თავები და მაღალ ხეების კენწეროები ოქროსფრად შეღებმა, ღრუბლები ნელ-ნელა გაფანტა და ცა გააშუქა. იმ სოფლამდის, რომელზედაც ლევანს უნდა გაველო, ცოტა გზა ღა დარჩა. მინამ მივალ იქამდის, მზე სულაც ამოვა, დღე დადგება და სოფელზე გავლა საშოში აღარ იქნება, ჰფიქრობდა ლევანი. დედას ტყუილად ეწინაინ! ან-და რა არის საშოში? ხალხისათვის მე რა დამიზავებია? რა ჩემი ბრალია, ყაზახებმა სოფელი რომ აიკლეს? ელენეს მოსწონს კიდევ ყაზახები: ყოჩაღები არიანო, ამბობს.—ფიქრობდა ლევანი, ყაზახთა ერთმა აფიცერმა კინაღამ მოსტაცა ლევანს სატ-

1) დახო სიყვარულის დროს შერთი და ეგვიპთი გამოწვეული გარნობა. რუსულად ревность.

რყო... ამის მოგონებაზე ლევანს გულში (ღაზო!) აენთო, ელენე ძალიან იყო გატაცებული იმ აფიციროთი.
 — ვინ იცის ელენე იმ აფიციერს ეხეოდა, ჰკოცნიდა კიდევ, როგორც მე მკოცნის ახლა, და...— გული ძალიან ეტყინა ლევანს. თავს ლაბნღვა დაუწყაო, რათ მოვი-

იმისი რაც სოფელში ხდებოდა მას ჯერ ნათლად არა ჰქონდა წარმოდგენილი, მაგრამ გულში შიში კი უკვე ჩაუდგა. მაშინ კი, როცა მოძრაობა გამოაშვარავდა და ერთს დღეს თავად ზურაბის მოჯამაგირებმა მის მოჯამაგირეობას თავი დაანებეს, როცა თავდის სახლში აღარც მებზე დარჩა, აღარც პურის მებზობელი და აწარც პურის მომტანი, როცა ეწინამ თავის სიცოცხლეში ბოსელი პირველად გამოხეცა, მაშინ კი ძალიან შეშფოთდა თავადი ზურაბი და ცეცხლებსა ჰყრიდა. მის სიბრაზეს საზღვარი არა ჰქონდა. ეწინამ აღარ იცოდა, რა ექნა: პური ეცხო, თუ მის ოჯახისათვის საშიში მოვლენები ედარდნა; განრისხებულ ქრისის თვალეში შემყურე ყოფილყო, თუ დაეკრებულ პური ეჩივლან; ხალხის რისხვისათვის ეგდო ყური თუ წყალზე წასულ ეწიანების დარდი ჰქონოდა. ზურაბი კი ბრაზობდა, ცოფებსა ჰყრიდა და იხაზოდა:

ანბ. ე. სადულო.

— სისხლი დაიდგრება, სისხლი! მთელი სოფელია ამოსავდები! ვაგონილა? რა უნდათ? მთაბარს ხომ ვერ გაასწორებენ!? ბატონ-ყმობიდან ხომ განთავისუფლდნენ, სხვა რაღა უნდათ! ხელმოყვის ეომებანი!? — მაგრამ მისი გაყოფება მაშინ უნდა გენახათ, როცა სწავლის წლის შუაში მისი შვილი, სტუდენტი ლევანი რუსეთიდან შინ დაუბრუნდა და მამას ამბავი მოუტანა: — სტუდენტები გავიფიცენით, პოლიტიკურ თავისუფლებას ვითხოვთო.

— რაო? მისი შვილი, თავადიშვილიც ვადარეულა? — შეშფობებლია! — და მამასა და შვილის შორის ბრძოლა ასტყდა. შვილი თუქტიცებდა, რომ იდეალებისათვის ბრძოლაა საჭირო; მამა კი ეტბნებოდა:

— მაშინ ნახავ იდეალებს, თუ მამულები ჩამოგართევს და მშვიერი დარჩი! —

მოძრაობა ვიდრე დასაწყისში იყო, ლევანი მამას ეურჩებოდა, მაგრამ როცა იფეთქა ხალხის გულმა და რევოლიუციის ტალღებმა მძლავრად დაჰკრა ძეგლს, როცა ხალხმა თავადებს ეენახები გაუჟაფა, მიწენი ძალით მოუხნა და ბეგრ სოფელი დიდებულთა ქონების ცეცხლი მისცა, მაშინ კი შეეპარა ლევანს გულში შიში და გარემოდა ლევანი. — მამა ჰხედავდა შვილის დამარცხებას და დაცინოდა. მდგომარეობა კი საშიში იყო. აჯანყებული ტალღა რევოლიუციისა უახლოვდებოდა თავდის ოჯახს და წალკეას უჭირებდა. მძლავრი ზომების მიღება იყო საჭირო და სწრაფისა; დაყოვნება არ იქნებოდა. მამასა და შვილს ჰქონდათ თათბირები ამ ზომების გამო. დაქვემდებარებულნი მიიღოდა გუბერნატორთან მათი ხელმოწერილი — დანახებებას სთხოვდნენ.

თმინე მაშინ ის ამბავი, რატომ არ მოვკალ ის აფიციერიო. დღეში უნდა გამოემყვია ის აფიციერიო...— ელენეს მაშინ უფრო შეეყვარებოდი, მისი გულისათვის კაცის მკვლელი, ვაჟაკობას, რომ დაგანახებდიო. — ფიქრობდა ლევანი. — მაგრამ, ეხლა გვიან იყო. მაშინ ლევანი შორიდან უცქეროდა იმ არშიყობას, რომელსაც მისი სატრფო ეწოდა და ჩუმად იყო, ხმის ამოდებასაც ვერა ჰხედავდა; ძალიან ტკბილად ექცეოდა თავის მტერს. მისი კარგი მეგობარიც იყო: ერთად სვამდნენ, ერთად სკამდნენ, ერთად დასაღვედენ ჰალეებს.

ფიქრში და ოცნებაში გართულ ლევანს ცხვირში დამწვრის სუნე ეცა. თავი ასწია და მიიხედ-მიიხედა, მის წინ დამწვარი სოფელი იყო გადაშლილი. ლევანი გაჩერდა და სოფელს ეჭერა დაუწყაო. ვაგონილი კი ჰქონდა სოფლის ამბავი, მაგრამ ნახვით კი ჯერ არ ენახა.

ამ ერთი კვირის წინეთ მოხდა ეს ამბავი. „ყახაზენი მოვიდნენ და სოფელი ამოავდეს: ცეცხლით, მახვილით, ზარბაზნითო.

ჯერ ისევ ზამთარი დიწყო მოძრაობა. სოფელში ეილაკა უცნობნი გაჩნდნენ, ხალხში დაძვრებოდნენ, ხალხს აუღოვებდნენ. ხალხი, მეტადრე გლეხი ახალ-გაზარდობა გამომოსლებში ჩუქჩუმად იკრიბებოდა, მალულად თათბირობდა, რაღაცას ცუდს მოასწავებდა ღამის ეს თათბირები და მალულად ჩურჩული. ლევანის მამა, თავადი ზურაბი, ამ ამბებს თვალს ვაფოცეკვებით ადევნებდა და დედავდა. იცოდა, ის ამბები მისთვის ცეცხლი იყო, აზრი

სოფლის დანახამ ლევანი გააშტერა. მის თვალ-წინ დანგრეული და ცეცხლისავამ გარუჯული სახლები იდგა. დამწვარ ხეს წვიმა დასდენოდა და ცუდი სუნე ასდიოდა. ნახევარი სოფელი იყო განადგურებული. ვაჭუმებული იყო სოფელი, ძაღლების ყეფაც კი არ ისმოდა. სოფლის ბოლოს მხალოდ ერთი ძროხა იდგა და ბალახსა სძოფოდა. განადგურებას გადარჩენილ სახლების კარბეც ამოქოლილი იყო და ამ დიდ სოფელში სიცოცხლე მიმკრალიყო.

დააკვირა ლევანი სოფელს და ნაცნო სახლებს დაუწყაო თვალებით ძებნა. — ავერ მისი ოჯახის ნათლი-მამის სახლი, სოფლის ერთ გონიერ გლეხის სოფლის. დამგრეულია. კედლები მზად შებოლოლი. ლევანს მოაგონდა, რომ სოფლის შვილი, ახალ-გაზრდა და ყოჩილი

შეპარო მამის თვალ-წინ მოკვლეს ყახახებმა. სოფელი იწოდა მისი ცოდვით, სოლო რომ ღრიალებდა სახლის კარ-წინ მოკვლილი შვილის გვაგზე დახმობილი. ყახახებმა კი მათარხანით ცემა დაუწყვეს და გააქციეს. შეპაროს ვეკი იო სახს დღეს ეგვო ენოში დაუბარხაეი. მამასახ-ლისი დასაფლავების ნებას არ აძლევდა. სოლოს ლამაზა ქალი თებრო მთვრალ ყახახებს ჩაუყვარდა ხელში. გაუპა-ტიურებდა უპირებდნენ, მაგრამ ხელთან დაუსხლტა ყახა-ხებს და ტყეში გაყარა. დღესაც არა სჩანს. ამჟამინე ქუტიდან შეიშალაო.—აგერ მიხას სახლი. იმასაც ის დღე დასდგომია;—თითონ მიხა მოკვლეს ყახახებმა, ლევანის ხნისა იყო მიხა. პატარაობისას შესეგადა ხოლმე ცხენზე ლევანს და ასეირნებდა. ნადირბაცე იმან ასწავლა ბატო-ნის შვილს. მიხას ცოლი კი ვერ ვადურჩა ყახახებს და ნაწმის ახადობ. გაუპატიურებული ეხლა მამის სახლშია სხვა სოფელში.

ყოველივე ეს ლევანს გაგონილი ჰქონდა. ნახვით კი პირველად ნახა.

ამ სურათების ცქერა ერ ესიაშობდა ლევანს შიში, დღემად რომ ჩაუღო გულში ლევანს, ეხლა გაძლიერდა და ლევანი აქეჭარა ამ არა სასიამოვნო სურათს მოშორებო-და. ამიტომ უტბად მოტრიალდა და ჩქარი ნაბიჯით გა-ნაგრო გზა. ერთი ნახვითი ვერსტო უნდა გაეგოლო ლე-ვანს და მოშორდებოდა სოფელს. ფესს უჭქარა და თავ-ჩაღუნული მიდიოდა. თოფი მხრიდან გადმოიღო, ორიე ლულაში ტყეითი გატენილი ვაზნები ჩაალაგა და ხელში მარჯვედ დაეჭირა. უფიქრედღე გაიარა მან სოფელი და ის იყო თავისუფლად უნდა ამოგუნთქნა, რომ სოფლის ბოლოს გზის პირად მუხა დინახა და შეჩერდა. მოაგონ-და, რომ ამ მუხის ძირას ყახახებმა თორმეტი გლეხი აუწყვის ხმლითა. ლევანი დააკვირდა მუხას, მის ძირას მი-წის და იქ შავი ლაქები შენიშნა, აქა-იქ ჩრდილსავით და-ფენილი. სიკეიმო დაკულტეტის სტუფილი იყო ლევანი და მალე მოისაზრა, რომ ეს ლაქა სისხლისა იყო, მისი-გან მოთუთქელისა დან ამიტომ ვერ წაშლილიყო მისი-შანი. ლევანმა დინჯად გაუარა ამ მუხას და თავისი გზა განაგრძო. ის გრძნობები და ფიქრები, რომელიც წყნად სოფლის ქუჩების დროს მოაწყვა ლევანს უკვე განცდილი ჰქონდა და აღარ განუშეორდა. ლეუ-გროლოდ განვლო მან წამების ადგილი და მხოლოდ გაითქერა:

— ну, что-ж! Ворьба! Так и должно быть! —

მზემ კარგა მალა აიწვია და დააცხენა. გზის ბეტვე-რი წაღებს თეთრად დაეღო და მათი წყლანდელი ლაპ-ლაბი დაბჭარა. ლევანი ეხლა მიდორჩე გავიდა. ტყეც გამოჩნდა. აქ ისევე განიცადა შიში. გასული ბიჭები ტყე-ში იზილდებოდნენ ყახახების შიშით დამურთახლნი და იმათი შეეშინდა ლევანს. ყველამ იცოდა, რომ სოფელს ყახახები ლევანის მამამ შეუსია, მისი მოთხოვნით გა-მოგზავნა მთავრობამ ყახახები და მისი მითითებით სტე-ვნიდნენ მოძრაობის მეთაურებს და სოფელი, თუმცა შე-შინებული, გადაშტერებული ჰყავდა მის ოჯახს. რა საკე-რამირი იქნება, თუ ეს გასული ბიჭები ლევანს ტყეში დადგირბულდებენ და საამაგიეროს უფლამენ? მაგრამ ლე-ვანი ერთბაშად დაამშვიდა იმ მოსაზრებამ, რომ ახალი აკლებს შიშით სოფლებში მას ხელსაც ვერ ახლებენ. ამიტომ თამამდ განაგრძო გზა.—ისევე მოაგონდა თავისი ელენე, თავისი პირობა, რომ მას დღეს ნანადირევი უნდა

მიართვას და ისევე გაიტაცა ოცნებამ. წარმოიდგინა ის წუთი, როცა ელენეს საესებით დაისაკუთრებს, დასტეკე-ბა მისი ლამაზი გულ-შეკრდის ცქერით, მისი სილამაზით, მისი სხეულით. აჰან ლევანი ნდომის გუნებაზე მოიყვანა, ააღლედა მისი ცაკობა და მთლად დაიფიქრა ის, რაც წე-ლან განიცადა.

ოცნებაში გართულს გვირდზე ნათლი-მამამ გაუარა. ტყიდან მოვიოდა. სოლოს თმა-წვერი მთლად გასთიერე-ბოდა, თვალები ჩასკვინებდა, გამხდარყო, ბეჭეტი მო-ლუნულიყო და ვარამის და კეწნის ბეჭედი დასდგომო-და მის სახეს. ლევანმა თავი ასწია. სოლომონმაც მიბრძე-და მისეჭვი თავი და ჩუმად, უსიტყვოდ მისცა სალამი—ქუ-ტი და მოუხადა. ლევანმა სოლოსი მხოლოდ თვალები დაი-ნახა. იქ იმდენი ნალველი იდგა, წამების იმდენი ბალა-მი, მაგრამ ამ თვალბომ ლევანმა სხვა რამეც შენიშნა: ეს იყო სიძულელისა, უშილაისა, მაგრამ გულში ღრმად ჩაფლულისა. ამას ლევანმა თვალბომ სწრაფად აარიდა, სალამზე ჩიმი გამარჯობაო, უსახუბა და თავ-ჩაღუნულმა ჩქარა გაიარა. არც ერთს არ მოუხდენია უკან, ისე გან-შორდნენ ერთმანეთს.

ამ შეხვედრამ ლევანს სოფლის წვიან ნახახ სურა-თი მოგაგნა. მიხვდა ლევანი, რომ ის ნაპერწკალი, რო-მელიც ეხლა მან სოლოს თვალბომი დაინახა, მარტო იქ არ იყო; იგი ყველგან ეყო—ხალხის გულში ჩაფლული სიძულელი, რომელმაც პატებება არ იცის.

— დაჩრდებს ეს გვანობა ხალხში თუ გაქტებება და ხალხი ქედს მიობისა. ეგრძობა ბიჭები თუ არა იგი ყველა ამას მავრამ ვაი იმისი ბრალი, ვინც ამ პატებებს ვერ ეღირსება, ვინც ხალხის გამარჯვებას მოესწრება!—ლე-ვანი ამ ფიქრებში გაება და ტანში ცრუნტელმა გაუარა.

— ასე ყოვლით, ასე იქნება!—მოიგონა მან მამის სიტყვები და შიში განიფანტა.

ამ დროს ტყეშიც შევიდა. ყოველივე დაიფიქრა. ჯირკვლე ჩამოვდა და იმის ფიქრს შეუღდა, თუ საით წა-სულიყო და რ-გორ ენადირჩა. თუ მშველი არა, ყურდღე-ლი მაინც უნდა მოჰკლას. მათს ტყეში ბეგერა ნადირი. აქ ნადირობის ნება მარტო მის ოჯახს ჰქონდა, ამიტომ ნადირი ძალიან იყო გარავლებული. ამ მოძრაობის დროს კი გლეხებმა ძალიან დაახინეს ტყე; ბეგერი ნადირი გასწ-კვრეტ და ტყეც გადაჩიხეს. ლევანმა გადასწყვიტა მიი-საკეც წასულიყო. იქ ხეებია, კლდეები, მშველები მაროდეს ჩამოდიან და შეიძლება შემხვდეს.

შუა დღე დადგა. ჩამოცხა ლევანს ოფლი ჩამოდიდა სახებზე და ხელსახოცი იწმინდა. ხელსახოცი კი „ღუ-ბისა“ სუნი ასიოდა—გუშინ ელენემ დაიხნა ხელსახოცზე. ლევანს აჰან კვლავ მოაგონა სატრფო. მისმა სუნმა კვლავ ააღლედა იგი, კვლავ მოჰგვარა სტევილი ჩქარა დაესა-კუთრებია დანიშნული.

ღიბანს იარა ლევანმა ტყეში, მაგრამ ვერაფერს შეხვდა. ერთგან მელია წამოშობტა ცხვირ წინ, მაგრამ ისე მალე გადქცა, რომ ლევანმა მოსაზრებაც ვერ მოასწრო. ლევანი ტყიან მთას შეუღდა. დაბლობში ის დღეობინებე მერი ტყე იყო გულებინსაგან გაჯაფული და მონადირის საიმედო აქ არა იქნებოდა რა. ხელსახოცის ქნევით, ნე-ლის ნაბიჯით მიდიოდა იგი აღმართზე და ოცნებობდა. ოფლში მითლათ იყო დასგელებული. სწყუროდა. ცას გა-

ხედა, საადეროს, და შავი ღრუბლები დაინახა. „იწვი-
მკეს“—გაიფიქრა მან:—„დღეა მუყუნებოდა და არ და-
ვუჯერე, პლაში“ არ წამოვიღე“.—წყლის დასალევად
წყაროსკენ გასწია. იქ ხერხელებიც არის. თუ წვიმა მო-
ვიდა, თავს შევაფარებს ცა კი იღუშებოდა. უკვე დააგრ-
გვინა კიდევ, როცა ხევში ჩავიდა, წყაროზე წყლის და-
სალევად.

— ეხლა აქ მყავდეს ელენე! რამდენს ვისიამოვნებდი!
მეორეზე წამოვიყვანი!—კარგია ბუნების წიაღში ლამაზი
ქალი და წმინდა სიყვარული.

წყაროსკენ ხევ-ხევ სოფლის სამი ბიჭი მოდიოდა,
თოფიანები. დაინახეს ლევანი; მაშინვე შეგრძნენ და
გაბრუნდნენ, თვალს მიფარავენ. ლევანმა იცნო ისინი:
ვასტლი ბიჭები იყვნენ, ტყეში რომ იმალებოდნენ. ლე-
ვანმა ამ ადგილს მოშორება ირჩია და ხეეს აჰყვა ზეე-
ზეით. ერთ ადგილს მარილიანი ტინია. მშულები შუა-
დღისას იქ შამშიან წყლის დასალევად და მარილის სა-
ლოკავად. ერთი ნახევარი ვერსი კიდევ უნდა გაივლო
ლევანს, მაგრამ წალბიანს ხევის რიყეზე სიარული უჭირ-
დებოდა უწევდეს და ჩქარა ვერ მიდიოდა. დაიქუცა. ცამ
მსხვილ წვეთებში წამოყარა. რიყის ქვეშ წვეთები მსხვილ,
დიდრონ წვეთებად ეცემოდა; ხეების ფოთლებზე ტაკუ-
ნობდა, ორი წუთის შემდეგ კი გაიფიქრა, დაქუცა და გა-
ზაფხულის მსხვილობა, შხაპუნა წვიმა დაღუშა. ლევანი
ხზორ ტყეში შევიდა და ერთ დიდ მუხას შეფარა, იცო-
და, რომ ერთ ორას ნაბიჯზე ხერხელი იყო ტყეში და ეხ-
ლა იმას ფიქრობდა, თუ იქამდის როგორ უნდა მისულიყო.
მუხამ უკვე ჩამოღუშა ფოთლებიდან ძირს წვეთები.
წვეთები ლევანს ქუდას და მზრებზე ეცემოდა და ხელ-
ნელა ასეველებდა. ბოლოს წვიმა იკლო. თითქმის შედგა
კიდევ. ლევანმა დრო იხელა და ხერხელისკენ გაიქცა,
სადღე მალე შეაფარა თავი. დადგა ბეგრელის შესაყალში
და ბუნების მოკუნის დაუწყა ცქერა.

— გადიღებს, მალე გადიღებს და შინ წავალ.—ფიქ-
რობდა ლევანი. ნადირობა კი დაიწყებდა.

უტკბათ ხერხელის შვიანიდან ჩამი-ჩემი შემოიქმნა. თით-
ქმის ვილაკამ შეტკივლა კიდევ. ლევანი შეკრთა. თოფი
მოიმბარჯვა და უკან მიიხედა. „ანადირი იქნება!“—გაი-
ფიქრა მან. დააკვირდა შიგნით სიბნელეს და იქ რალაც
თეთრი შეინახა. მრავალად იღო კლდის ძირას და კი არ
ინძროდა.

— ნადირია!—კიდევ გაიფიქრა ლევანმა. მაგრამ ისიც
მოსიხარა, რომ წვლანდელი ხმა ადამიანისას ჰგავდა.

— ვინა ხარ!—დაიძახა ლევანმა, მაგრამ პასუხი არ
იყო.

— ვინა ხარ!? გაიმეორა ლევანმა და შენიშნა, რომ
სიბნელეში რალც შეინძრა. მაშინ ლევანმა ასანთი გაჰკრა
და მიფალოვდა. ქალი იყო. წვიმით გაწუწული, გატა-
ლახიანებული, კლდის ძირას მიტუნქულიყო და კრთოდა.
მაყვალსავით შავმა, დიდრონმა შიშით საესემ და ასანთის
შუქზე მალაპლაპე წყვილმა თვალს შეინათა ლევანს. ლე-
ვანი შეაკრთო ამ თვალბმა. ესაა გრგებელი, შავი და გა-
წეწული თმები დაყროდა მზრებსა და მკერდზე, რასაც
დაფთვულით ქაბა ძლივსა ფარავდა.

— შენა ხარ თებრო?—შეეკითხა ლევანი:—აქ რას
აკეთებ?

ეს იყო სოფლის თვლი თებრო, სოლოს ქალი, ლე-
ვანის ხელის ნათლული. ქალმა თავი მკერდზე დაიღუნა
და ზედ ზელები დაიფარა. ლევანი ვახრისობდა. ბოლოს
უთხრა:

— ნუ გეშინია, თებრო, მე ვარ, ლევანი, ბატონი-
ანთ ლევანი. ადექ! აქ რას აკეთებ?

ქალმა თავი ასწია და უკვე შიშ დანერგებულ თვა-
ლებით შეხედა ლევანს.

— შენა ხარ, ბატონო! მე კი ყახხი მეგონე.—სუ-
ლაც არა ჰგავდა ვისს, როგორც ხალხი ამბობდა.

— მეშინია, მცოვა!

— ადექ! ცეცხლს დაეანთებ. მეცა მცოვა.—უთხრა
ლევანმა. მან ჩინჩხვარი მოაგროვა და ცეცხლი დაანთო.
ხერხელში ბოლო დატრიალდა და ცეცხლმა გაათბო და
გაანათა იქაურობა.

— ადე, ნუ გეშინია, გათბო.—უთხრებოდა ლევანი.
ცეცხლის დანახვზე თებრო წამოხტა, სივრცეს გაე-
ხედა, თმებში იტკა ხელი და დაიწვილა

— დასწევს!. სახლი დასწევს! წვილის ხმა ხერხელ-
დან გაიგვრ გავარდა და სველ ჰაერში და წვიმის შხაპუნ-
ში ჩაინთქა.

— შეტარო!—კვლავ დაიწვილა ქალმა—ძმოი!..
მოჰკლეს... აგერ ხანჯალი..

მთელი ტანით ძეგაგებდა, თვლები დააქუცა და
თმებს იგლუჯნა. მერე მუხლი მოეკვეცა და მიწაზე დაე-
ცა. დაქუცტული თვლები ხერხელის კამარას მიმუშტრა და
არ ინძროდა. მხოლოდ რთოდა და რალაცას ბუტბუ-
ტებად. მის ტუტებთან ლევანმა ყური მიიტანა და გაი-
გონა ქალის სიტყვები:

— მოჰკლეს... მოჰკლეს... მოჰკლეს..

— რა ლამაზია,—გაიფიქრა ლევანმა—რა გასაკვირი-
ველია, რომ ყახხებს ამისი თავი მოენდომებინათ!

ქალი დამწვიდა. ლევანმა წამოაყენა იგი და ცეც-
ხლა პირს დასცა. ჩანთიდან საგულში ამოიღო და თებ-
როს მისცა. მზიერი ქალი ხარბად ეცა საჭმელს და დიდი
ხნის უქმელმა მალე გაათავა. ლევანმა კიდევ მისცა პური
და ქათმის ხორცი. ქალის შემდეგ ქალი დაიკვირდა ლე-
ვანს და წაილულულა:

— სად იყავ, ბატონო, რატომ არ მოგვეგველე! შენ
ხომ შეგეძლო ჩენი შველა?! დაგვლუბეს. მთლად ამოკ-
ვადღეს უღანაშულოდ. მიამც მომიკლეს, ძმაც. ჩემი კარ-
გი შეტარო!

— სოლო არ მოუკლავთ!—გაკვირვებით უთხრა ლე-
ვანმა:—ყინ ვითხრა?

— მე ენახე: მიამც მომიკლეს, ძმაცა.

— არა, თებრო, ეხლა ვნახე მამაშენი, აქეთ რომ
მოვდიოდი. ტყიდან მოდიოდა. ალბათ შენ გეძებდა.

— არა, მოჰკლეს. მე ენახე, მოჰკლეს.

ვერ დაარწმუნა ლევანმა ქალი თავის სიტყვების
სინამრთლეფი. თებრო არეულობა ლაპარაკობდა: ხან რომ
დალაგებული იყო მისი ლაპარაკი, ხან სულ უთხრო.

დახეულ კაბაში მას სხეული უჩანდა; თმები ქუქუკი-
ანი, მაგრამ მაინც ქალური კანი ტანისამოსის დახეულ
ადგილებში მოსჩანდა და ცეცხლზე ლაპლაპებდა. ლევანი
აკვირდებოდა ამ სურათს.

— მამა ცოცხალიო, ამბობ?!— შეეკითხა ლევანს ქალი. შეშლილობის გამომეტყველობით სახეს თვალბეში, შიშთან ერთად იმედი და მუდარა იქცირებოდა

— ცოცხალია, ქალო!

თებროს სახეს ნორმალური გამომეტყველება მიეცა. ისევ თვალბეში შესტყვირდა ლევანს, თითქოს იქ უნდა წაეთხარა მართალს ამბობდა ლევანი თუ არა.

— ეს ლამაზია ელენეზე, გუნების ქალი კია!— გაიფიქრა ლევანმა:— ბუნების წიაღში ლამაზ ქალსა ვნატრობდი და ღმერთმა მომცა. — თან ხელი ხელში წაავლო ქალს.

— ცოცხალია, მეტიჲ.— თითქოს უნებლიედ წამოიძახა ლევანმა, თან თვალს არ აშორებდა. მერე ხელი შიშველა მკლავზე წაავლო. ქალის სიახლოვემ, მისმა სილამაზემ, მისმა შიშველმა სხეულმა, სიცივის შემდეგ ჯანში გამჯდარმა სითბომ, ხერგის სინენელმ ნდომაზე მოიყვანა ლევანი. ვაიფიქრა, რომ უკაცური ადგილია. ყველაფერი დაუსჯელად ჩაველოს, მეტადრე ეხლა, როცა გლახობა დაშინებულია და ქალს აკოცა. თებრო ლევანის საქციელს ჯერ ვერ მიხვდა და ხმა არ გასცა. მხოლოდ გაშტერებული უტკერდა. წელიდანდებურად თავის ფიქრში წასული. ლევანმა მეორედ აკოცა და შემდეგ გამაშვებულად დაუწყო კოცნა. ეხლა კი მიხვდა თებრო ლევანის სურვილს, წამოხტა, ხელიდან გამოუსხლტა და გაიქცა.

— ისეც ყაზახია!— შევიკლა მან.

— ლევანი დაედგენა, დაიჭირა და ხერგის სიღრმეში შეიკვანა. მაგრამ მოჰხდა ხელები, ნებიერნა ჯანმა, სითამამემ, ყველაფერმა ერთად აღძრა ქალების ჩვეულ ლევანის სურვილები. ისევ დაუწყო კოცნა. ჰკოცნიდა შეშლილს. ჰკოცნიდა სახეში, შიშველ ტანზე, საცა კი იყო ეს შიშველი ტანი. თან ქალის წაქცევას ცდილობდა. თებრო უძალიანდებოდა. ჯერ წოიდა. შემდეგ მუდარა დაუწყო.

— რას ჩაღიხარ, ბატონო!— კანკალით ეუბნებოდა თებრო!— ლევანს კი არა ესმოდა რა.

— გამაშვი, ბატონო, არ დამლუბო!

ლევანი არ უშვებდა. მზეცი გაღვიძებული იყო. თებროს ისევ ჩაუდგა სახეში შიში, შეშლილობა, ისევ აუტრდა კანკალი. ლევანს ჭუჭყით და მტვრით გახოკილი და წვიმიით დასველებული თმა სახეში ხვდებოდა, სველი კაბა მისი ლევანს ფეხებზე ეკრებოდა. ქალის თმებისა და ტანისამოსის ჭუჭყი ლევანს სახესა და ხელზეზე მოეცხო. მაგრამ ლევანი ამავე ყურადღებას არ აქცევდა. საუკუნოებით ყოფილა გლეხი თავადის მონა და დღეს ლევანს რა შეაჩრებდა!—

ლევანმა დასძალა ქალს: წელში გადახარა და ძირს დაუშვა.

— მიშველოთ! რუსის ყაზახებს ვაღურნი და ეხლა ქართველი თავადიშვილი მხდის ნამუსს.— წამოიძახა თებრომ და გული წაუვიდა.—

როცა ლევანმა იხინ მოიკლა, წამოდგა, ვაიხშორა და ცეცხლს მიუგდა. მის წინ გულ-წასული ქალი ესვენა. ისევ მიხვნილდა ლევანს გასვირლ-გატალახიანებული ქალი, მისი დაფლეთილი ტანისამოსი, დაკორმებული და იარებით მოსილი ფეხები და თუმც ლამაზათ მოყვანილი, მაგრამ უბანელი კანკები, კაბის გარედ რომ მოსჩანდა.

წვიმას გადავიღო. მზე იქცირებოდა. მის სითბოზე სველ დედამიწას ორთქლი ასდიოდა. ლევანმა თოფი აიღო, ხერგლიდან გამოვიდა და გაიჭრა. მერე ვერცხლის საპაპიროზედან პაპიროსი ამოიღო და მოუქცია და ხანტივ წავიდა. ისე ვაშორდა იმ ადგილს, რომ უკან არც კი მიუხებდნია იქით, სადაც გულ-წასული, გაუპატურებული შეშლილი ქალი იწვა მიწაზე. — წვიმის შემდეგ მზე უფრო ცხარე იყო, დედამიწიდან ასულ ორთქლისგან პერი დამბიმებული. ნაწვიმევის ხეგში წყალს ემატნა და ლევანი ისე თავისუფლად ვეღარ მიდიოდა როგორც წელიდ მოვიდა. წყაროზე პირი დაიხანა: გაიხანა ის ჭუჭყი, რომელიც მის სახეს და ხელებს მოეცხო თებროსთან ბრძოლის დროს, მის თმებისა და ტანისამოსისაგან. სახე გაიჭრილა, ტანისამოსი გაისწორა და ფეხ აჩქარებით წაივდა შინისაკენ: არ უნდოდა, რომ ამ ადგილებში ვისმეს მოესწრო. სადილობაც ვადასული იყო და შინ სადილად ელოდებოდნენ. უკვე სრულიად გულ-გრილად გაუარა მუხას, ნათლი-მამის სოლოს დამწვარ სახლს, დანგრეულ სოფელს. დილანდელი თავისი ფიქრები თავში აღარ მოსვლია. დააიწყდა, რომ ამ დამწვარ სოფლის ნამწვავების ძირში ჩამალული იყო ის ნაპერწკალი, რომელიც წელიდ მან სოლოს თვალბეში დაინახა, რომელმაც წელიდ შეაშინა და რომელიც იქ იმითომ ლვიოდა, რომ ერთ დროს ერთი დიდ ცეცხლად ქცეულს სამაგიეროს მის-საყვალად წაეღვია ყველა, ვინც ის ნაპერწკალი ჩაავლო ხალხის გულში.

აივანზე ელენე იდგა და გზას გაჰყურებდა. ლევანს ელოდებოდა. ლევანმა შორიდანვე მოჰპირა მას თვალი და გაიცინა. მოაგონდა დანაპირვეი, რომ თავის სატრფოსათვის მშველი უნდა მოერთმია და ხელ-ცარიელი კი მიდის მისთან.

— რომ იკოდეს რა შველი მოკალი დღეს, სულ სხვა გუნებაზე დადებდა!— გაიფიქრა ლევანმა და ელენეს გაუტინა.

უკან კი დამწვარ-დანგრეული სოფელი და ნამუს-ახილი ქალები დარჩა.

ა რ ს ე ნ ა

უხილავ ხელმა წაშალა
ვარსკვლავნი თანდათანობით;
თინათინ ფარავს თავშალი
შინ მივა ნელი გალობით.

სდუმან ავლაბრის სახლები;
გამკრთალდა მთვარეც გვიანი;
მას არეინ არ ეახლებმა,
ბრუნდება ნათელ მზიანი.

არსენას ცხენის ჭენება
კიდევ მოისმის შორიდან;
როცა მზე ჩაესვენება
ამბავი მოვა გორიდან:

„ატლასის ფარჩა ნაქარგი
მინდა გშევიოდეს კაბათა;
თუ შენ არსენა დაქარგი—
ატარე მისსა ამბათა.

ასახობრებლათ წავსულვარ
მსუქან, ფაშვიან ვაქართა;
ავ თვალთ არ დავნავსულვარ
არ ვდარდობ რაც დამემართა!

ბორკილის სისხლის დაღები
მალამოთ მომირჩენია,
და ციხის ბნელი თაღები,
არსენას ტყვილათ ელიან.

გულს მიდევს შენი ბაღდადი;
გორიდან მცხეთას ვაპირებ;
თუ ვიქენ ისევ ნაღდათა
ბოდბისხვეს გავინაპირებ.

თუ სასიკვდილოთ დავიჭერ,
თუ ჩემი მკლავი წახთვისა,
წითელ კვერცხს ველარ დავიჭერ,
ჩემი სიზმარიც ახთვისა“.

თინათინ კაბას აჩქარებს
არსენას ვასახართა;
მთვარესაც კი არ აკარებს
ჭქარავას, დამიღრის წყნარადა.

არ დარდობს; სჯერა ვეფხოზა
გულ მკერდის, ფართე მხრებისა!
არსენა არ დაემზობა,
არა აქვს რიდი მტრებისა;

მაგრამ რა ნისლით მოცულა
მუხათ გვერდისა ჭაღები!
თინათინ ჩუმათ ლოცულობს,
სტირიან ფართე თვალები.

მკლავებზე დიეყვინება,
სიზმარსაც ნახავს მწვარესა;
ხედავს:—სანთლები ინთება
აკლდება შუქი მთვარესა;

მოაქვთ მცხეთისა მხარიდან
ყაჩაღებს შვენაბღინებს
მკვდარი არსენა მხართა,
შორი გზით დანაგვიანებს.

წვერები სისხლით დასვრია,
და ველარ აღებს თვალებსა;
გულში ხანჯალი ასვია,
აქცევს სისხლისა ლვარებსა;

მისი უღვაში გრეხილი
ბაღდადით დაუხურიათ;
და ხმალი გადატყვილი
ვაქარსა მოაქვს ჟურიას.

თინათინ წამოვარდება,
ადგება გარტეტბული;
ხედავს, რომ მტკვარი შავდება,
და მოდის ადიღებული;

ამბობს: „სიზმარი ტიალი
ტყუილად არ გამლანდება!“
ორი მხედარი გვიანი
შორი გზით გამოჩნდებაინ.

ალაყაფს მოადგებიან
ჩაბალახებით ბურვილინი;
თინათინს ეუბნებიან:
„გვახარობს სიციხე და წყურვილი.“

მოგსულვართ შავი ცნობითა,
გზა დიდი ვაგვიარია;
კუჭანტლის ვერავობითა
ჩვენი არსენა მკვდარია.“

ამბობენ: „შენი ბაღდადით
ჭრილობა დაუფარეთო,
და ძველი ქართლის ადათით
მიწსა მივებართო.“

არსენას ნან დერძები
სურვილი შევასრულეთო;
დავკალით დიდი ვერძები
მშიერნი დავაპურეთო.

გვთხოვა გვეამბო სანქართო:
„მედი გამიხთა მტერთათო!
წითელი კაბა ატარე
არსენას მოსავონათო.“

არ დასწვა ჩემზე სანთელი.
არცა ცრემლი ღვარო ცხელიო;
აქცა ქარგი ვიყავი,
იქცე ნათელსა ველიო!“.

ზამთარი.

(დისონანსები)

თოვლი მიობრძანდა ტენორის ყელოთ
 და უსპეტაკეს ხელთათმანებით.
 შეხვდა ქალაქი ქუჭუყიან ხალით,
 შეხვდა სიჩუმით და მოთმინებით.

გრივალი მოდის ურიცხვ ჯარებით,
 როგორც ზიგფრიდი და მენელაი,
 მოდის ყინვებით—ქერა დაარჯებით—
 და გამოუცნობ ღამის მეღანით.

ზამთარი მოდის თავის ტერრორით,
 მან დაიკავა ყველა ქუჩები.
 ზამთარი მოდის ვით კომანდორი
 და გარბის ხალხი შენაქუჩები.

ლამუასავით დაფრინავს ქარი.
 დაახლო ბავშვი მან უპატრონო.
 როდის ვადნება ეს თეთრი ქერი
 და წაშედება ღამე ოტრანა?

მე ვარ გაკრული ცივ პაენანზე;
 მაგრამ არ მოდის ჩემი ინფანტა.
 მწარედ ვოცნებობ ვის და რამინზე,
 და თოვლისაგან მთლად გავიპენტე.

თუ მოვესწარი მე გათენებას,
 თუ ქარი მხალისე შეწყდა თარეში,
 თუ დავალწიე თავი ანთებას,
 წავალ, რომ გავთბე, ხვალ ოპერაში!

ვალერიან გაფრინდაშვილი

ალექსანდრე გუმბორი.

ქალაქი

ახალ ცხოვრების, ძვერით ხმაური,
 ზურმუხტ ნაგები ტანი ფოლადის,
 მრისხანებაში, სდგას საცნაური
 გველი ქალაქი, მხნე გოლიათი.

ახურავს თავზე, კომლის გვირგვინებს,
 აწვერილ ქარხნის მალალ ზურგებზე,
 ვატყობოცნილ კვინესით, ამოიგმინებს,
 რკინა დამდნარი მის ზეგ ტურებზე.

როგორც ფრინველთა, გუნდი დაშლილი,
 მის ჯოჯობეთურ ალში ქრებიან,
 სწრაფ ტრამეაგების, წყება გაშლილი
 მალლიდან თქემით დავარდებიან.

ჯავარიან კლდის, დიდი სახლები.
 ათას მინებით გაქრილა ქვაში,
 არეულ ვნებით ვადიხსლები.
 გიჟური ხედვა მტრედისფერ ცაში.

არ უჩანს ბოლო ჩაქცეულ ქუჩებს,
 ხროვა ხალხისა, კვილის დანებდა
 სამარადისო ქუხილს აქუჩებს,
 მშრომელთა ოფლის ძლიერი ნება.

ქალაქი კვეთავს, ალში სურვილებს,
 მხარეა იგი, მკერდ ვალადრული
 მასში გრივალთ ტან-შებურვილებს,
 უნთიათ სისხლი ჩამოღვარული.

ქალაქი მძლავრი ვაჟუტებელი,
 და მოგზაურთა, ბედის ვარსკვლავი.
 დროშა ამართა, სისხლისფერ ხელთ,
 და შრომის უფლად მავარი მკლავი.

თორგმანი: გიორგი ლავამარ

ყ ა ზ გ ე მ ი ს ს ა კ ი ო შ ი

ეს ძველი ამბავია.

ბავშობისას გამიგონა: თითქო ალ. ყაზბეგის თხზულებათა დამწერი სხვა ყოფილიყოს. გამიგონია ისიც: თითქო ეს უტყნობ ავტორი მისი მიძაშვილი დიმიტრი ყაზბეგი ყოფილიყოს.

ბევრს ეგვიება შექსაირის ავტორობა. ალ. ყაზბეგის ავტორობაში რომ დაეჭვდნენ—რა ვასაკვირაა?! საკვირველი სხვა რამ არის: როცა ასეთს ეკვებს უსუსტური კვლევით ამართლებენ.

ასეთ კვლევას ეკუთვნის ვინმე მიხ. ზანდუკელის ნაშრომი.

მე არ მინტერესებს პოლემიკა და არც მიყვარს პოლემიკური ეარგონი. თუ სიტყვა „უსუსტური“ ვინმარე ეს მხოლოდ იმის გამო, რომ სხვა უფრო შესაფერი სიტყვა ჩემი მოგონებე.

ეჭვი მიზანს სხვაა. მე მსურს აენიშო მხოლოდ, რომ სხენდნული ავტორის სხვადასხვა საბუთი ან არის მქდარი და ან არის უკმარი: ან ორივე ერთად.

ავტორი ირწმუნება მრავალჯის, რომ შემოქმედება ცხოვრების გარეშე არ არის.

ეს შაბლონი ისე გაცეითილია, რომ იგი ყველა იცის. საკითხი სხვანაირ მობრუნებაშია: ცხოვრების რომელი ხვეული განმხურდა მწერლის შემოქმედებაში და რა გზით: პირდაპირით თუ მოხვეულოთ, ხილულით თუ ფარულით. ფრთხილად ფსხიხონალიზი სწორეთ ასეთინაირათაა გამართოლო.

სხენდნული ავტორის მსკელობა კი ყოველგვარ სერიოზობის გარე ღდას. იგი ვრცლად მოგვითხრობს ალ. ყაზბეგის ცხოვრებას:

იგი ფუფუნებაში და განცხრობაში იყო აზილი, იგი იყო ნებიერი და ნებასუსტი, იგი ფლანგავდა ფულებს, იგი იყო სიმულანტი (ერთხელ ქალის სიყვარულიც მოიგონა), მან სწავლა ვერ დაასრულა, იწყი იჯარების აღება და ვერაფერი გააკეთა, გახსნა სასმლოთი ეპკრობა და ვერც ის მიიყვანა ბოლომდე, მას უყვარდა ფუქსავატი გართობა, როგორც მაკალითად ფალაიანი კოჩების აზნა (მარტო მისი „ბაბრკი“ რად ღირს) და სხვა—და აქედან ავტორი ასეთ დასკვნას აკეთებს:

„აშკარაა, ყველაფერი, სამწუხაროდ, ისე ეწყობა ალ. ყაზბეგის ცხოვრებაში, რომ უნდა შევიჩინებულყო, უკეთ რომ ესთქეთა, დამახინჯებულად გზით წასულიყო მისი ნიქისა და ძალების განვითარება დაკინებულყო, გაუანტულიყო, მოღუნებულყო“.

აი მართლაც რომ „უეცარი“ დასკვნა!

ავტორმა ან არ იცის მწერალთა ბიოგრაფიები, ანდა ვანებ იფიწყებს მათ, ისტორია მოგვითხრობს, რომ მწერალთა უმრავლესობას შემოინიშნული „ცოდებვა“ ახასიათებენ. ალ. ყაზბეგი ვერ ვახებდათ თელასაჩინო მწერალი, რადგან იგი ცხოვრებაში ასეთი და ასეთი იყო. ამ ახირებულ დებულებებს რომ ვაკუყვთ, მაშინ მწერალთა თითმოდდათი პროცენტ მწერლობიდან ამოვარდებიან. შორს რომ არ წავიდეთ, აკაკი წერეთელი შეგვიძლია გავიხსენოთ მაგალითისათვის: არა მგონია, ისეთი რაიმე „ცოდვა“ ჰქონდეს ალ. ყაზბეგს, რომელიც იმავე

დროს აკაკი წერეთელს არ ახასიათებდეს. მაშ გაავრცელეთ მზე კი დებულება! შედეგი იგივე იქნება.

სულ სხვა ექნებოდა, ავტორს რომ გვიგონებოდა ალ. ყაზბეგის ცხოვრების რომელიმე ხაზი მისი რომანების რომელიმე ხვეულში: თუ გინდ მისი სიმულაცია—მაგალითად რუს ქალთან რომანის მოგონება. მაშინ კვლევა სულ სხვა მიმართებას მიიღებდა. მაგრამ ავტორს ეს არ აინტერესებს.

ავტორი ეხება ალ. ყაზბეგის ნაწერებს. იმავე წაშში ნახულობს მათში კინისა და აბელს. ერთი ჯგუფი ცუდია, მეორე ჯგუფი კარგი. იგი არ ცდილობს ახსნას, თუ როგორ თავსდებიან პირველი ჯგუფი და მეორე ჯგუფი ერთსა და იმავე ავტორში. იგი თავიდანვე იმაში დარწმუნებული, რომ პირველი ჯგუფი ალ. ყაზბეგს ეკუთვნის, მეორე ჯგუფი კი სხვას უნდა ეკუთვნოდეს. ამ მტკიცებას იგი სხვადასხვა გზით ასაბუთებს. ხოლო არც ერთი გზა არ არის სწორი.

პირველ ჯგუფს ეკუთვნიან: „სკენები“, „ფათი“, „ჩინოვნიცი ელფრთიძე“, ბედ-შავი“, „მტრული“, „ილეონია“, „ცხოვრების ჩარხი“, „ნიწო“ და სხვა.

მეორე ჯგუფს ეკუთვნიან: „ციკცა“, „ელგუჯა“, „მამის მკვლელი“, „ციკო“, „ელისო“, „ციკია“, „ნიწო“, „ბერლია“, „იღბერდ“, „ხვეის ბერი გოჩა“, „ნამწყესარის მოგონებანი“, „განკიცხული“, „მოთფარი“ და სხვა.

ამ ორ ჯგუფთა შორის, ავტორის აზრით, უფსკრულია ნაშდელი.

უფსკრული პირველი: პირველ ჯგუფს ემჩნევა უტყუარი გავლენა სხვადასხვა მწერლებს: გიორგი ერისთავის, გრიბოედოვის, კარაშხინის, მოხასანის, ღერმონტოვის, ტურგენივის და სხვისი. მეორე ჯგუფი თავისებურია: მას არ ეტყობა არავითარი გავლენა. აქედან დასკვნა: პირველი ჯგუფი ერთ მწერალს უნდა ეკუთვნოდეს და მეორე ჯგუფი მეორეს.

კიდევ რომ მივლოთ, როგორც ფაქტი, თითქო პირველი ჯგუფი გავლენის ქვეშა დაწერილი და მეორე ჯგუფი კი თვისგნით, მაშინაც კი ავტორის დასკვნას აქედან ვერ მივიღებთ. შესაძლოა ერთსა და იმავე ავტორს ჰქონდეს ორივე ჯგუფის ნაწერი: ერთი გავლენის ქვეშ და მეორე გავლენის გარეშე. მაგალითები მრავალია. კერძოდ—ალ. ყაზბეგის შემოქმედების ასახსნელად შესაძლო იქნებოდა ასეთი პიპოტეხი: საცა იგი „ბარს“ ეხება, იქ მასსაა დამუშავებულია მრავალჯის და მრავალმხრით, —ამისათვის შესაძლოა, ახალგაზდა რომანისტი გავლენაში მოხვედრილიყო. იქ კი, საცა იგი „მთას“ ეხება, იქ თვითონ მასსაა მოცემულია ჯერ კიდევ ხელახლები,—მაშინაც დასკვნა შესაძლოა, ახალგაზდა რომანისტი თავიდან აეცდინა ყოველგვარი გავლენა.

უფსკრული მეორე: პირველ ჯგუფში აღებულთა შორეული წარსული, მეორე ჯგუფში კი უახლოესი წარსული. აქედან: ორი სხვადასხვა ავტორი.

ესეც მუდარია. მრავალი მწერალი, რომელიც მასსალას შორეულ წარსულიდანაც იღებს და ახლო თანადროულობიდან. კერძოდ—ალ. ყაზბეგის ნაწერი ახსნისათვის შესაძლოა ასეთი პიპოტეხი წამოვადენოთ: ალ. ყაზ

ბეგი რომანტიკოსია და მას რასაკვირველია შორეული აფროთიანებს. ამ შორეულს იგი „წარსულში“ ჰპოებს. მაგრამ ის, რაც ჩვენ ახლო თანდაროულად გვეჩვენება — „მთა“, ისიც წარსულია არსებითად. „მთა“ თითქმის ისტორიის გარეშე დგას: მან არ იცის თითქმის ვითარება: იგი თემურ და გვირგვინ ყოფას არ გასცილებია. მაშასადამე — „მთა“ არქაული ყოფაა, და როგორც ასეთი, „წარსული“. მაშასადამე — იგიც „შორეულია“ და პირველი შეხედვით ნახული ზღვარი ამ მხრით მიხსნილია.

უფსკრული მისაგე: პირველ გგუფში მოცემულია მეშინაური ყოფა მეშინაური სიყვარულით, მეორეში კი რაინდული ყოფა სპეტაკი სიყვარულით. აქედან: ორი სხვადასხვა ავტორი.

ახირობული მტკიცებაა. ალ. ყაზბეგი სწორედ ასე უნდა მოქცეულიყო. აი რასა სწერს იგი თავის თავზე: „ამ ხალხში აღვიზარდე, აქვე ვსწავდი მთელი დედა-აქის რძეს, რომელიც მთლად იყო შემდგარი მთის დაღებულებით აღსავსე ბუნების ნაწილობრივად... ვიზრდებოდი მათ შორის და სანექტარო ნიათავს ერთად სმენასა წვედებოდა ნანა ჩემის მყოფებლისა, რომელიც იძახებდა: ვინ თავისა ვერ სთვსობს, მას აღზრდელის რძე ჰიოიდაც წამოუყავო... და შემდეგ, თუმცა ყოველმა შემთხვევაში, თუნდა ავიღოთ თბილისის ასე წოდებული მოწინავე — შოთავაძე ხალხში ტრიალმა ვერ დაიმორჩილა ჩემი შენაღებნილი ნაწილები, ვერ შეიპყრო და ვერ გარყვნა მათი ძალა, და დღემდის ჩემის სისხლის შემადგენელია არიან მთის ნაკადულში შერეული რკინა და კლდეთ შორის ნაჩქქვის წვეთები“ („ქავკასიონი“, 1—2)... აი „თიეილის“ ბუნება და მისი მზერა: საკვირველი არაა, ამ მოტივს გავ „მთისა“ მხოლოდ მეშინაური ყოფა იხილა და ოდნავ „გვერდულად“ მიუღდა და არიანდა ასწერა..

უფსკრული მეოთხე: პირველ გგუფში ბუნება არაა მოცემული, არ თუა მოცემული, იგი თავისთავადაა. მეორე გგუფში კი სულ ბუნებითაა გათენთილი. აქედან დასკვნა: პირველი ერთს ავტორს ეკუთვნის და მეორე მეორეს..

არც ესაა სწორი. ალ. ყაზბეგი ბუნებას ყველაგან ხედავს. მოუწინებთ მას: „ბუნება კაოგია მხოლოდ მაშინ, როდესაც შიგ სიკოცხლე ტრიალებს“.. ცოტა ქვეით: „მე არ ვარ მოკლებული უსსულე, უსიკოცხლო საგნებისა“. („ქავკასიონი“, № 1—2).. და თუ მაინცა და მაინც პირველ გგუფში ნაქლებია ბუნება ვიდრე მეორეში, ეს ალბად იმითმ ხდება, რომ პირველი გგუფის ყოფა მოწყვეტილია ბუნებას და მეორე გგუფის კი პირდაპირ გალობილია ბუნებაში.. და ალ. ყაზბეგს ქების ძეტი არა ეთქმის რა ასეთი ომიექტები ასახვისათვის..

უფსკრული მეხუთე: პირველი გგუფის სტილი სუსტია და მდარე, მეორე გგუფის სტილი კი ძლიერი და გულსხმიერი. აქედან: ოთი სხვადასხვა ავტორი.

კიდევ რომ მივიღოთ ასეთი დაყოფა, ეს კიდევ იმას ვერ დაამტკიცებს, რომ ეს გგუფები სხვადასხვა ავტორებს ეკუთვნიან. გარდა ამისა ავტორის მაგალითები სუსტია. მას მოჰყავს „ფთისა“ და „არსენას“ ვითომ სუსტა ადგილები. ნამდვილად კი ეს ადგილები სტილის მხით მეორე გგუფის ადგილებს არაბრუნო არ ჩამოეყარდებიან. ამავე დროს მას მოჰყავს „მამის მკვლელობა“ ვითომ ძლიერი ადგილი. ნამდვილად კი ეს მდარე რიტო.

რკია: „ეს არ იყო ქურდი და ქურდობას სწავბენს! ის არ იყო ავაზაკი და — ავაზაკობას ამბალებენ! იმას უყვარდა და — სიყვარულის საგანს აშორებენ!...“

მე არ შევხებები ავტორის მტკიცებას, თითქო მწერალს (ამ შემთხვევაში ალ. ყაზბეგს) არ შეეძლო 1880—1885 წლებში აღმდნის ინტენსიუ: ცოტა ხანია! ვინ არ იცის მრავალი მწერლის დაქნსიური შემოქმედება! არ შეეხებები არც იმ ფაქტს, რომ ალ. ყაზბეგი 34 წლისა იყო, როცა სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა. ძალიან გარგი: მომწიფებული გამოუსულა. შევხებები მხოლოდ ავტორის ერთს „ახირობულებას“..

აკაკიმ ლექცია წაიკითხა შოთა რუსთაველზე. ყაზბეგი ვამომხედახურა და ვერა სთქვა-რა. მიუხედავად იმისა, რომ „მამის მკვლელო“, ავტორის ფიქრი, „ვეფხისტყაოსნის“ გავლენით არის დაწერილი: „იავო — პირდაპირი, გულადი, უშიშარი, მაგრამ გრძნობით დატყვევებულ-დამოხლებული; მასში ხშირად გრძნობა სუბიექტის კომპაზი იზრია და მიხერხება უფრო მეტია, თუმცა სლი და ძლიერი გრძნობაც მასში დიდია“. ერთი სიტყვით, გამოდის, რომ იავო ტარიელია და კობა ავთანდილი.

არ ვიცი, რომელ შკოლაში ასწავლიან ასეთ პარალელებს. ამას თუ გავყვევით, უთვალავი ტარიელი და უთვალავი ავთანდილი ამონრდება.

სიტყვ არ იყოს, რა უნდა ეთქვა ალ. ყაზბეგს, გარდა იმისა, რაცა სთქვა?! ეხ მისი ნებაა და უფრო კი მის გულ-ნება (გუნება)..

ავტორის უნდა ამით განუყოფარებლად მოგაჩვენოს ალ. ყაზბეგი. მაგრამ ვინც წაიკითხავს „ქავკასიონში“ გამოქვეყნებულ ნაწერს ალ. ყაზბეგისას, ის უფოოდ უკუ-ავდებს სრულიად უსაფუძვლად გავრცელებულ შეხედულებას ალ. ყაზბეგის ინტელექტის შესახებ..

ეს მხოლოდ „შვიდაშიგ“. თავიდათავი სხვაა. წარმოვიდგინოთ, რომ ალ. ყაზბეგის სახელობის ნაწერებში მართლაც ორი გგუფი არსებობს, უფსკრულით გაყოფილი ერთი მეორისაგან: პირველი სუსტია და მდარე და მეორე ძლიერი და გულსხმიერი. მივიღოთ ისიც, რომ პირველი გგუფი ერთს ავტორს ეკუთვნის, მეორე გგუფი კი მეორეს..

ეს ყოველი კარგი, მაგრამ სად არის იმის საბუთი, რომ სუსტია და მდარე სწორედ ალ. ყაზბეგს ეკუთვნის?! ეს დასკვნა ყველაზე უფრო „ახირობულია“ მის ზანდუქელის „გამოკვლევაში“.

იგი აქ ისევ ალ. ყაზბეგის პიროვნულ ერთეულს მიმართავენ:

ალ. ყაზბეგი თითქმის ბავშობიდან შეპყრობილი იყო ონანიზმით. შემდეგ ავი სენი (ლუფსი) შეეყვრა ავტორს მოჰყავს სხვების მოწმობა: „იგი თავიკენდრული და გულწაზნობილი იყო“. მისი გართობა შეეძლო მხოლოდ მის მაიმუნს „ვაკოს“, რომელიც მას გაგიყვით უყვარდა და რომელიც ზშირად ქაშაშიაც დასწყადად უბოთ. ალ. ყაზბეგი საშინელ ქუქუქში ცხოვრობდა: საცელების გამოკვლავებდაც უარს ამბობდა. მსყვე სჭირდა კლკტრმანია. იგი ჩაღოდა დუნქნებში, იპარავ-

და ფართულობას, ამოჰქონდა შინ, ამწყრივება ხოლ-
და ეთამამეფობა... და სხვა და სხვა...

შემდეგ ავტორს მოჰყავს ვაჭრობა ციტატები პსინიბატ-
რის სერბსკის წიგნიდან. მკითხველი მიხვდება თუ—რის-
თვის...

მიელი ეს ადგილი ავტორის „კვლევისა“ საწინელ
შთაბეჭდილობას სტოვებს...

ჩვენ ვიცით, რომ ალ. ყაზბეგის არანორმალური
იყო. მაგრამ ისიც ვიცით, რომ ნამდვილი შემოქმედი
მრავალ შემთხვევაში არანორმალურია: იგი არღვევს მი-
ღებულ ნორმებს. ამ შეხედულებას არ აქვს შინაგანი კავ-
შირი არც ლომბროზოს თეორიასთან („გენიალობა“) და
არც მაქს ნორდის ანალიზთან („გადამავარება“).

ჯერ დავუსი. საჭიროა ერთხელ და სამუდამოდ მო-
ცხსნას მას „სირცხვილის“ მასკა და დავრქვას მას მზო-
ლოდ „უბედურება“. მხოლოდ ამის შედეგად შეგვეძლება
ჩვენ სწორად და მართლად ელამაპარაკით მასზე.

ჯერ მხოლოდ ფაქტები. საფრანგეთის მწერლებში
და პოეტებში — ვინ მოთელის რამდენი იყო ლუტეტიკი? მაგ-
რამ ვის შეუძლია იმის მტკიცება, თითქმის მათი შემოქ-
მედება ავი სენის გამო მდარე იყოს და სუსტად? მართა-
ლია, ბოლო ფაზებში ეს სენი ანადგურებს ადამიანს, მაგ-
რამ ისიც მართალია, რომ პირველ ხანებში იგი კჰმნის
ადამიანში მისი ძალების უმძაფრესი კონცენტრაცია. ამ
პერიოდში ყოველი შემოქმედი — პოეტი თუ მწერალი თუ
მეცნიერი თუ ფილოსოფოსი — კჰმნის ასე ვთქვათ კუნთე-
ბის ერთიანი დაკომიფთა, ძალების ერთი დაკავრთ, ერთი
საშინელი ანთიმით და აელვარებით. დრო და დრო ამ
სენით ავად დებურსია იპურობს და მელანქოლია — სანამ
ბოლოს სრულად არ დაიწვის. გრაფიკულად რომ ვაზო-
ვქრათ მისი შემოქმედების სურათი, მაღარისის ხაზურს
მივღებთ: ხან აფარნა და ხან დავიარნა, ორივე — მაგარს.

ამ სენით ბევრი რაიმე აისხნება ალ. ყაზბეგის მოვ-
ლენაში. შესაძლოა, წლები 1880—1885 სწორედ მაღა-
რის ხაზურს იძლეოდნენ მის შემოქმედებაში, უკანასკნე-
ლის გამძაფრებში, რასაკარგვლია. ამ ხანის ექუთვისის
დიდი ნაწილი მისი შედეგების. ხოლო, დრო და დრო
იგი აღბად ამავე ხანაში „დავადრნასაც“ გადაიტანდა,
რასაც უთუოდ მოჰყევობდა სუსტი ნაწიერი: უსისხლო და
უხერხებელი და ზოგჯერ დაუთმავრებელი.

მტკიცება იმის, რომ 1880-1885 წლებში იგი უკვე
„დავადრნილი“ იყო, მხოლოდ ცოცხალი მოგონებით შეი-
ძლება დადასტურდეს. უკანასკნელი კი სხვას გვეუბნება.

ელა ჰუჰუკა...

თავისთავად ესეც ფანტასტიკია ალ. ყაზბეგის. ის-
ტორიამ მრავალი იცის ასეთი მგაღლითი. ეს არ არის
უბრალო მოვლენა. იგი ელს თავის ფროიდს ასახსნელად.

ხოლო რაც შეეხება მაიმუნ „ჟაკოსთან“ დამეგობ-
რებას, ამაში უცხვრად არა მარტო „გენიალური ახირე-
ბულებას“, არამედ ადამიანის პიროვნების უკანასკნელ
დანელებასაც. აქ არის პოეტის გხვებება მელანქოლის
არეში.

კიდევ უფრო პოეტურია ხაზი ალ. ყაზბეგის კლემ-
ტოპიანის:

როცა იგი ფართულობას, თუ გინდ შემეშინეველ
წამოდებულს, შინ ამწყრივებს და ეთამამეება, ჩვენ წინ

ბავში იმართება ნამდვილი ამ სახელის უსაყვარლესი მხი-
წელობით.

ალ. ყაზბეგის ხასიათზე კიდევ ბევრს იტყვიან.

აქ დიდი მასალა მაღლიან.

ავტორს მოჰყავს ერთი ფაქტი ალ. ყაზბეგის ცხოვ-
რებიდან. „რა გემართება სანდრო?“ ეკითხება მას ნიკო
ლომოფი. სანდრო მიუგებს: „ეგ არაფერი! უტყბად მო-
მელანდენ ყველა ჩემი დავრთება და მათთან ვლაპარაკობ“.
ამ სიტყვებს ავტორი დაერთავს ექიმ ვიდვინდოვლის
სიტყვებს: „ეს მხოლოდ ავადმყოფი სულის გამოხატულე-
ბაა და არა ნამდვილი მხატვრული წარმოსახვის“...

ეს ამავეი თორმეტი წლის წინად პირადთ გადმო-
ცა მე ნიკო ლომოფში. ვადმოცემით ისეთი დიდი მომე-
ჩენა სანდრო ყაზბეგი, რომ იმავე წელს დაბეჭდე პატა-
რა წერილი „სანდრო ყაზბეგის“ სათურთით... და მართ-
ლაც: აქ ჩვენ გვაქვს საქვე უმძაფრეს ფიზიონერულ ნიჟ-
თან... მიხ. ზანდუკელი კი უბრალო ექიმის თქმის იმოწ-
მებს, რომლისათვის ასეთი ნიჟი ცხრა კლიტულში დამა-
ლული. საკვირველია: ნუ თუ ლამზინის გამოკვლევა მაინც
არ წუჟიითხვას შემოქმედითა უტყნურ ხილვითა შესახებ?!

არას ვიტყვი დიმიტრი ყაზბეგის ავტორობის შესა-
ხებ. ალ. ყაზბეგმა განჯინა ვასტება და ნაწერებში მოიტა-
ციაო. მერე ეს კმარა იმის დასამტკიცებლათ, რომ ავტო-
რი დიმიტრია და არა სანდრო! საიდან ვიცით ჩვენ, რომ
იქ უთუოდ ბელლეტრისტიკი ნაწერები იყო? შეიძლე-
ბა, მაგენ სულელებთ, რომელიც 1872 წელს დაბეჭდა და
რომელიც „დროშამ“ ეხლა გადმობეჭდა! მაგრამ ეს ხომ
უსუსური ბავშის ნაწერია თითქმის ამისთან შედარებით
ალ. ყაზბეგის უბრალო ბარათების სტუდენტობის დროი-
დან — შეჰქმარია. ალ. ყაზბეგის ფრზა: „მე არა ვარ მოვო-
ცველი უსულო, უსიცოცხლო საგნებისა“ — დიმიტრი ყაზ-
ბეგის „მაგენ სულეს“ იციდის თავიდან ბოლომდე.

მაგრამ ავტორი ახირებულა და თავისს გაიძახის.
მეორე გუჯვის ნაწერებიდან დარჩენილია ხუნდნაწერები
(— „მოძღვარის“ რამოდენიმე თავი). ავტორის აზრით, ეს
„მოძღვარის“ დედანი კი არა, მისი უხერი გადმოცემაა.
ადარებო ტექსტების ერთი-მეორეს. მაგრამ რამოდენიმე
ხანა ხუნდნაწერიდან: „გულდამაყარის ვიწროსა და კვიანს
ხეობას სათავეში ერთი უზარმაზარი, ძნელად მისადგო-
მი და კაცის შემზარებელი მთა ამართლდა. ამ კიდევ
„თამაც ამ ავდარს ეს ადვლები დაუღლია, ქარს გამო-
უფულურავს და ადგლო-ადგლო ჩამოშლის გამო ურცხვი
ხეული ხეობა და ვადასავარდნი უფსკრული შეუდგენი“.
ეს არის უხერი გადმოცემა ორიგინალის თავის სიტ-
ყვით?! გინა არ სჩანს აქ სისხლი, რომლის „შემადგენელ-
ნი ნაწილნი არიან მთის ნაკადულში შერეული ოკინა და
კლდთა შორის ნაჩქქვის წყურები“?! ეს ნამდვილი ვა-
რიანტია „მოძღვარის“: სიტყვა ძარღვიანი და ნაკვეთი..

ალ. ყაზბეგის ვითომ ცრუ ავტორობას მიხ. ზანდუკე-
ლი ამტკიცებს ერთი ფაქტით. მისთვის ეს ფაქტი გადამ-
წყვეტია. ცნობილი, რომ აჩქარებულ წერის დროს (რე-
ლურონს აძლებია დასაბეჭდათ და შემდეგ აგქმებდა)
ალ. ყაზბეგს თავის გმირების სახელები ეშლებოდა.
ავტორი თითქო სისხარული გაიძახის: „გინა დასა-

ჯერებელია, რომ ავტორის თავისი გმირების სახელები დააეწკვდეს ან აეზოოს?! ეს ხომ იმას ემზავსება, რომ დედას თავისი შვილის სახელი შეეშალოს. და შემდეგ: „ალ. ყაზბეგის ასეთი „გადანათვლა“ შედეგი ხომ არ არის მისთვის უკბო ნაწარმოების შექანიკურ გადაწერისა!?!“.

ჯერ ერთი რამ..

ალ. ყაზბეგი, ცნობილია, რედაქციაში წერდა. ამას იგი, ავტორის ფაქრით, იმისთვის შეუბოდა, რომ მის ცრუ ავტორობაზე ეჭვი არავის აეღო.

თუ კი ასე მოწადინებული იყო ალ. ყაზბეგი, რომ მისი ქურდობა არ გამოემდინებოდა, მაშინ, უნდა ვიგულისხმოთ, იმასაც ეცდებოდა, რომ გმირების სახელები არ არეოდა. მე არ მწამს საერთოდ ის „წარსულის ლოგიკა“ („ასე იზამდა“, და სხვა). რაიც პირველყოფილი ცოდნა ის ჯორიული კვლევის საერთოდ, მაგრამ, თუ კი ოდნავ დავეშვებთ მას, ორ მოცემულ ფიქრში მეორე უფრო მისაღებია: ქურდი უფრო ამოწმის ქურდობის კვალს.

მაგრამ სინამდვილე არაა ლოგიკა და მარტო ლოგიკით იგი არ იხსნება. სინამდვილე რომ ლოგიკა იყოს მარტო, მაშინ არც „ისტორია“ იქნებოდა. ჩვენ აქ „შეცდომასთან“ გვაქვს საქმე.

ნუ თუ ჰგონია მიხეილ ზანდუქელს, რომ ალ. ყაზბეგისთანა შეცდომა არავის მოსვლია?!

შექსპირს დიდი ხსოვნა ჰქოდა, მაგრამ „მაკბეტში“, ანატოლ ფრანსის დაკვირვებით, მას ასეთი შეცდომა შეეპარა. იგი ამბობს, რომ კუდიანებმა მაკბეტს მიმართეს სამი წინათმით, ნამდვილად კი ორი წინათქმა.

ამავე ავტორის დაკვირვებით, რაბლეს ასეთი შეცდომა აქვს. მეორე წიგნის ბოლოში რაბლე გვეუბნება, რომ პანურგი ცოლს შვირთავს და იმავე თვეში ცოლი მას უღალატებს, რომ პანტარუელი იპოვის ფილოსოფიის ქვას და შვირთავს ინდიელ მეფის ასულს. მაგრამ არაფერი ამის მსგავსი არ ხდება მისი თხზულების შექმნის წინაშე. რაბლეს დაეწკვდა თავისი ლამაზი პლანი..

კიდევ უფრო უარესს შეცდომებს უშვებს, რემი დეგურმონის დაკვირვებით, სერვანტესი. დონ კიხოტი გაემგზავრა. მეორე დღეს მისი მოსამსახურე ქალი ეუბნება ლედელს, რომ დონ-კიხოტი ექვსი დღეა, რაც გაემგზავრა, ეს კიდევ არაფერი. სანჩო ტირის თავის ვირის დაკარგვის გამო. რაპოდენიმე ფურცლის შემდეგ ეს ამბავი სერვანტესს ავიწყდება—და ჩვენ ვხედავთ სანჩოს იმავე ვირზე მჯდომარეს (კაცმა არ იცის. საიდან გაჩნდა). კიდევ უარესი. სანჩოს ცოლს თავში ჰქვია „იანა“, შემდეგ კი მისი სახელი „ტერეზა“.

შექსპირი, რაბლე, სერვანტესი. ამით მოსდით შეცდომა... რა დიდი ამბავია, ასეთი შეცდომა მოსვლოდეს ალ. ყაზბეგს?!—ვინც არ ცდება, იგი შემოქმედი არაა.

ვათავებ. მიხ. ზანდუქელის წიგნს აწერია:

„დაიბეჭდა სახელმწიფო უნივერსიტეტის საპედაგოგიო ფაკულტეტის ნებართვით. პედ. ფაკ. მდივანი გ. ნათაძე“. ეს წარწერა ბევრს ავალებს—ორივე მხარეს..

გრიგოლ რობაქიძე.

გენ. დავითაშვილი ქსტონეთის დიქტატორი და „ნალიფი“.

გვგობის მეფე ფუადი.

ქართული თეატრის ქრონიკაჲი.

I. ირაკლის თეატრი. II. 50-იან წლები ს თეატრ-
ალური ტფილისი. III. ზურაბ ანტონოვი.

I ირაკლის თეატრი.

„თეატრი“ ანუ „თეატრიონი“, „თეატრონი ქართულს ტერმინოლოგიაში შემავაქეს ძველს ელლინურს ლიტერატურას. საშუალო საუკუნეების ლიტერატურულ მანუსკრიპტებში ტერმინი „თეატრი“ ჩვენი საგნის მნიშვნელობით თითქმის არ გვხვდება, მიუხედავად იმისა; რომ ჯერ კიდევ საქართველოს საზოგადოება იცნობდა ესხოსის, სოფოკლეს და ევრიპიდეს ძველს ბერძნულ ტრაგედიებს.

თუ მხედველობაში მივიღებთ, რომ თეატრის კავშირი ლიტერატურასთან სავალდებულო არ არის, თეატრის განვითარებისათვის საქართველოში. უნდა აინიშნოს მისი პრიმიტიული ფორმები, შექმნილი რასიული ინსტიქტი.

თეატრალური ხელოვნების შესასწავლად საქართველოში უნდა გავითვალისწინოთ ჩვენში ცნობილი ხელოვნება ესქრის და პანტომიმები; „ზმა“, „მეფეთობა.ჯამბაზობა“, „ლექსი მოწასიბი“, „ზაპო“, ცეკო, სამაი, ჯუბანა—რომელიც არის „მუსიკა მწყობრი და საკრავთანი და ხმოვანი ტკბილი, გალობა თუ სიმღერა“.

ეთნოგრაფიიდან: „ბერაკობა“ და „ყვენობა“, როგორც ადრეული ფორმა თეატრის, გრიმის, კოსტიუმის და პერტაფორიის ყველა თეატრალუბები.

არ შეიძლება ვამოცხოვოთ: „აშუაზაგი“ „ყაბახი“ საეკლესიო „კანანახი“ „ჭელი“ და წარმართული რიტუალები „ქადაგისი“ „მონაობის“. მასეც უნდა მივიტოს „ჩრადინობა“ (აზიური ილიუმინაცია) და ქართული ტერმინი „გამოჩვენება“ თითქოს განმარტებულ „ზეიმის“ მნიშვნელობით, ჩემის აზრით კი, ეკვეალენტი თეატრის.

უძველეს ლიტერატურად კი საინტერესოა, დღემდე მიღწეული ფორმა დიალოგის, თეატრალური დიალოგები და დიალოგიური იამპოკობი.

ყველა ეს სახეები იძლევა თეატრის და დრამის გენეისის საქართველოში.

ეს ძველად...

მაკრან ხმები ევროპის თეატრალურ წარმოდგენების და მისტრიების შესახებ საქართველოში შემოდიდა XVI საუკუნეში. პირველი გასულა“ ევროპაში X—XI საუკ. ეკუთვნის (ხომალდო ჩავაქე, ზღვის ბაველ, ფრანგის ეკუთვნები ვნახერ, სულ მოვიარე ხმელთი ვერ ვნახე შენი სახეო“—საშუალო საუკუნეების პოეტი, რომელიც მხოლოდ კონტინენტს იცნობს „ხმელთის“ სახით) XIII საუკ. რუსულანის კარზე სცხოვრობდა ევროპიელი პრინცი ორთუსის-შვილი, რომელმაც შეიძლება პირველმა გააცნო საქართველოს საჲფო კარი ევროპიულ ერიკეტები, ამ დღეებიდან იმდენად მძლავრია ჩვენი პოლიტიკური და კულტურული ურთიერთობა რომთან რომ უკანასკნელი საქართველოში აფუნენეს იპარქიის Diocesis

Itelencenis. მას მერე ჩვენი მუდმივი სტუმრები არიან კულტურტიევგრიმისიხორები: დომინიკიანების, ტრანჩის კანენის, თეათინების, და კაპუცინის ორდენებიდან. შემდეგ რომში პრპოვანდის კოლეგია აარსებს ქართულა ენის კათედრის საიდანაც 1625 წლიდან გვევხვენება დაბეჭდილი ქართული საერო და სასულიერო სახელოვნებულოები. რომში სისტემატიურათ იგზავნიან ქართველი სტუდენტები, რომელნიც ჩემის აზრით, იყენენ, გინდაც პასიური პიონერები ევროპული თეატრის საქართველოში.

შეთულებელია, რომ გინდაც შემთხვევითი ინფორმაცია ევროპული თეატრის არ შემოგტანათ: ნარდენს, ლამბერტის, პეისონელს, დელავალდს. საბა სულხან ორბელიანი, რომელიც XVIII საუკ. დასაწყისში, დაბლომატიურა მისითი გაიგზავნა ევროპაში, უძველესი იყ მანკეული ლიტურგიალი დრამების და მისტრიების ნუგეცოა, რომ ასეთი კულტურული კარი, როგორიც იყო სასაღე ვახტანგ VI-ის, იცნობდა თეატრს და შეიძლება ძველი ქართული თეატრის პირველი დატა მის მეფობაშიც აღმოჩნდეს. 1724 წელს რუსეთში გადახვეული ქართული არისტოკრატია (მის შორის პოეტი ვურამიშვილი) იყო ესთეტიური მაყურებელი მოსკოვის და კიევის თეატრების ანუ მისტრიების.

ერთი სიტყვით, თეატრალური კულტო, თეატრალური ხელოვნების ტრადიციები საქართველოში უფრო შორეული პოქებიდან მოდის, ვიდრე გვევინია,

მაგრამ რაკი ყველა ქართველი ლიტერატურული ძეგლში საესებით არ არის შემოკრფილი და თეატრალურ ბიბლიოგრაფიიდანაც დათარიღებული დოკუმენტებიც ჯერჯერობით 1794 წლამდე არ მოგვეპოება, ჩვენ საშუალება არ მაქვს უფრო დეტალურად ვილაპარაკოთ ქართული თეატრალური ხელოვნების აღიფულ პერიოდებზე.

XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში ქართული თეატრი უძვე დახვეწილი პრიმიტიული ფორმიებიდან, თავისუფლად ლიტერატურული მისტრიებიდან და სამოლოოდ იღებს ახალი ევროპული თეატრის სახეს.

ამ თეატრს, რომელსაც მე ვუწოდებ „ირაკლის თეატრს“, რადან ირაკლის ეპოქის ეკუთვნის, აქვს სამი პერიოდი.

პირველი 1759 წლიდან 1780 წლამდე, თეატრი შექმნილი პარიზის იეზუიტების თეატრის გავლენით, კიევის და მოსკოვის მისტრიული თეატრების ტიპის, რომლის ჩანსახს იძლევა ქართული საფელოსოფიო-საოლელო სასწავლებლების „სასკოლო სცენა“.

მეორე პერიოდი 1780—1795 წლამდე, როდესაც საქართველოში ისევე რუსეთის საშუალებით შემოდის უკვე სასულიერო დრამიდან თავისუფალი ფრანგული კლასიური თეატრი ვოლტერის რეპერტუარით კომედიებით, ტრასებით, ინტერმედიებით. ეს თეატრი ნაწილობრივ არის დემოკრატული.

*) ჩვენი ლიტერატურული ძეგლებიდან: თეატრონი კოლიტიკენი თარგმნილი ევლინურით, თეატრი აღფავიტზე გადმოღებული ვახუშტისაგან თეატრონი არჩალოში, თეატრონი აფხეზებ, ასპარეზსი.

მეხამე პერიოდ 1795—1832 უფრო ვაფრო-თოხეული ფრანგული რეპერტუარი. მაგრამ მოკლებული სასახლის პალატებს, საკუთარი შენობას და განსაკუთრებით არისტოკრატიული „ოჯახების“ თეატრი, რომელსაც სამუდამოდ სპობს 1832 წლის პოლიტიკური აქტი.

ირაკლის თეატრის ძაქტორი არის ტფილისის და აფლავის სემინარია ანუ „სხოლა“ პირველი გაიხსნა 1756 წ., მეორე უფრო მოგვიანებით, სახელდობრ 1782 წელს. მათი ანაზღები იმავე დროს არის ანაზღები ქართულ თეატრის. ორივე დაწესებულება, რომელთაც მოვევს XVIII საუკუნის ქართველი ინტელიგენცია, არა დიდი მასშტაბით, მაგრამ მიიწვ ქილიალებია პეტერბურგის ალექსანდრო ნეველის სემინარიის და მოსკოვის სლავურ-ლიათინურ აკადემიის—მათივე პროგრამით და ორგანიზაციით. სასწავლებლის კურსში საღეთისმეტყველო საგნებთან ერთად გადიან ლოლიკა, ფილოსოფიას, მტკაფიზიკას, ფიზიკას, გრამატიკას, რიტორიკას, და რაც ჩვენთვის საინტერესოა, აქვე არსებობდა. „პიტიკის კლასიკ“, რომელშიც სქოლასტიკურ სისტემებთან ერთად ისწავლებოდა დრამატული ფორმაც, როგორც ერთი სახე პიტიკისა.* ჩვენი საგნისათვის საჭიროა სწორედ ეს „განმარტება დიალოგისა“ და „სინოპსისი დეკლამაციის“.

მაგრამ საკმარისი არ იქნებოდა, რომ დრამატული ფორმა თეორიის გარდა პრაქტიკულად არ გავეცათ და ჩვენდა სასიხარულოდ არსებობს დოკუმენტები, რომელითაც თელაველი და ტფილისელი „სხოლასპეტები“ სდგამდნენ საზნოში სცენიურ დიალოგებს, დეკლამაციას და პანეგირისტულ პისებს იამბიკებით, როცა საწვლავებულ ესტუმრებოდა რომელიმე წევრი დინასტიის. ამიტომ შემთხვევითი არ არის ზემოთი ცნობა დავით რეკტორის თეატრის შესახებ თელავში. უშეკავია, რომ სემინარიას თეატრის დრამატული მიღწევები ქალაქის დარბაზებშიაც გადაჰქონდა რეკტორისავე ხელმძღვანელობით.

სასკოლო სცენას, ჰქონდა საკუთარი რეპერტუარი, განსაზღვრული სიუჟეტის სემები. მასში სპარაზობდა თარგმნითი ლიტერატურა, საშუალო საუკუნოების ესტეტით, მოტივებით და სიტუაციით. მაგრამ იყო ორიგინალური პისებიც რომელთა კონსტრუქცია და მანერა. ყოველ შემთხვევაში არ იყო ინდივიდუალური. ექვი არაა, ირიგინალური მისტრიკების „ეტორები“ არიან ჩვენთვის ცნობადი „დრამატული სკოლის“ „უტუბო პიტიკოსი“, „ტკილი მესტიხინი“ და „მთხველინი მაილას ფრასა ზედა“. ამნარიან ჩვენი ნაციონალი დრამატურგის გენეზისის სათელოგო სკოლათა ზღუდებში უნდა ვეძიოთ. სწორედ ასეთივე საფუძვლით იქმნება ფრანგული და ესპანური თეატრიც.

ცნობილია, რომ სიუჟეტები, ბიბლიურს ტემებს

შეიცავდა. სამუშეხაროდ, არა გვაქვს რეპერტუარის ბიბლიო-გრაფია, რომ უფრო ნათლად წარმოვიდგინოთ მისი ისტორიული-ლიტერატურული და თეატრალური მხარე, დადგმა და ტენიკა. ეს ეკი ცხადიარომ ტენიკა დადგმის იყო თითქმის უსუსტო...

თეატრი, რომ ტფილისსა და თელავში გაიმართა რამოდენიმე მისტერია, ადასტურებს, რომ სასკოლო სცენის რეკტებით, უკვე იქმნებოდა მეორე, „დარბაზების“ თეატრი უფრო სერიოზული, უფრო ფართო სახალხო, რომელიც ოთხნობლიანთაა წლებში შემოვა ვოლტერის რეპერტუარით. ამ თეატრის პიონერები არიან ქართული სემინარიები, რომელთაც სქოლასტიკურ სისტემებთან ერთად, შემთხვევით შემოჰყვანთ დრამატული ფორმა და თუ ეკი არსებობდა პროფესიონალი ტრუპა არისტოკრატიად, მის ხელმძღვანელებად ისევ ეს „სხოლასპეტები“ უნდა ყოფილიყვნენ.

სანტერესოა, რომ პირველი დიდი მისტერიები უმთავრესად სამეფო პალატებში იმართებოდა. ამიტომ ტერმინი „პალატა“ დიდხანს თეატრის მნიშვნელობით იხმარება.

XVII საუკუნის უკახასკენლ წლებში, იწყება საქართველოს ინტენსიური ევროპიზაცია და ტფილისც შეუმჩნეოდან შედის ახალს ფორმაშიცაში. იცვლება სახელმწიფოებრივი აპარატი, იცვლება სტილი კულტურის იცვლება ჩვენი ახლად აღორძინებული, მინიატურული მისტერიების თეატრიც, რომელიც უკვე ევროპულ თეატრის ტრადიციებს იქნის. მიდის ფრანგული ტრაგედული თეატრი, მიდის კომედიის თეატრიც, თავისი მზიარულებით, მორალიტეებით, ინტერმედიებით...

უშეშური ლიტერატული დრამები კიევის დრამატურგიის პრობის, ისპობა კლასიკური ტრაგედებით, დასავსებულ მისტერიებს ანიავებს ვოლტერი, რასინი, ზომარზე...

ეს რეფორმაცია ეპოქაა, როცა სპარსული პოეზიით და ბიზანტიური კლერიკალიზმის ტრიუმფით მოღუნებულ ქართულს ინტელექტს დაუფულა ვოლტერი, როცა რუსოს, ლესინგის, დიდროს და მონტესკიეს—ენტრუზისტს ხლებდა მოწინავე ქართული ინტელგენცია როცა შემიდის „ფრანგობის“ მოდა „ფრანგული“ ტრადიციები.*) ტფილისში უკვე არსებობს ევროპიელთა კალინია, და ნარიყალის ვიწრო ქუჩაში, სადაც ახიური ურდოები გაეღის: საშუალებას არ ვაძლევენ, ბრწყინვალე კარტით გაივლის ჭრიდრის დიდის ატაშე კირასირებით. დაღამებულს ქალაქში საათნავს იმპროვიზაციებთან, ვიწრო სარკმლებიდან ისმის „მოტლანდიური და პოლშური სიმ-

*) პი მაზინდელი სემინარიელის იონა ხელაშვილის დიალოგი „მუხლიათის“; რომელმაც სკოლიდან იცის: „კალია ბუხა კომედიისა“ და „მუხლიათინა ბუხა ტრადიციისა“.

დავით თანაშ უწყით თქვენ უკვე ფრანკოკლნი შაირნი, უფლის პეტროსიანი, მუხთა პატიგისათვის მუხთხელნი. იოანე მთავრული და ცელვი ტალია, მთავრულ მყოფს მანერებელთა თა ტრასა შინა განმარტებელთა თამაზობითა თვისთა, ჩინებელი მელაომენი, წამოაყენებს წინაშე ერთა, ხელშეუფთა განმონტედელთა შემოღებლობისა სიცილისათა და ტრადიციისა. ანუ მგლოფიარობისა ლიტერაციისა.

*) ტერმინი „ფრანგ“ რომელიც ნინუას ევროპულს XVIII-ს. მეტად პოპულარიზულა განაპირა პროვინციებშიც.

იხანსენით „კლემსობიდან“ მცირე დიალოგი, როცა იონა ხელაშვილი ზურაბთან ერთად ანავაში დღევით მომავალ ქიხოყელს პასუსს უწყნებას.

გ ლ ე ხ ი: ჩვენ ასე ვიცით ლაპარაკი, ახლა ხომ ვერ გავფრანგდებით.

იოანე ტ. თუ ვინმე რიგიანად იტყვის რასმე ფრანგს ეძახიან ჩვენს, და რა ჩველებდა არს ესე. ზურაბ ბ.—ამისთვის, რადგან საფრანგეთში მეტყველება ბევრია. და მეტყვნიცი მოდიან იქედან პატრნი თუ სხვანი, მის გამო ვისაც მოედნარს ნახენ ფრანგს ეძახიან. („კლემსობა“ 141 გე.)

დერების ხმები“ სიონში, წირავზე დავანან ქართველი სენატორები, ჰესარები. დიპლომატები,—ქალები ევროპიული შლიაპებით, პოლონებით, ტრინით, რუმუებით.

მეფე, რომელიც ეკატერინე II ვოლტერთან „თავის მეგობარს უკახის და ყინილიში სამოვზაურთო ეპატორება, დღეს უკვე ჩაღმამოხდებით, რომელიც მის დინასტიას დაადგა ტამარდნამა, აუდენციავზე გამოდის ორდენებით, ანდრიას ლენტით.. ბატონიშვილები მთელი წლობით ცხოვრობენ პეტერბურგში, ცარსკოე სელოში და ტვიონსშიც ვადმიპაქეთ ეტიკეტები ბრწყინვალე სალონების..

პალატებში იმართება ასამბლეა, მასსონთა კრება, კითხულობენ „ქართულ კურანტებს“, „უწყებს სახის მეტყველებისას“ ე. ო. თეატრის აქიუმებს.

მაგრამ შევიდეთ შიგ დარბაზში და გავიკნით ძველი თეატრალური საზოგადოება, მით უმეტეს, ამ საღამოს მან უნდა მოისმინოს გიორგი ავალიშვილის ახალი ტრაგედია: „მეღეთ თემოზრა“

ერთი ვერსია, რაც ფრანგმა ოსტატებმა დაასრულეს დარბაზის მოწყობა ფრანგული სტილით. თავმოყრილია ბრწყინვალე არისტოკრატია. დარბაზის ერთს კუთხეში, „ქავკასიის ლინიდიან“ დაბრუნებული დენეჟანები ავდგენ სატირულს პამპლეტებს დავით რექტორზე, რომელმაც ვალექსა ქართული გრამატიკა. სასუბარში, ერთს მთავანს ებადება აზრი, შეადგინოს „ქართული დეკამონი“ და ანექლოლოგი ანტილოგია. მეორეს სურს ვოლფის ფილოსოფიის დეკლათ ვადაღება.

მეორე კუთხეში მშრალი პედანტები კითხულობენ ახლათ შედგენილს პოლიტიკურს ტრაქტატს „საქართველოს სწორი გამგეობისათვის“, რომელიც ხვალ უნდა წარუდგინონ მეფეს განსახილველათ.

მარბირილის ბუხარბიან ისმის ჭაბუა ორბელიანის ახალი კალამბურები და კანკელირი ლეონიძე კიდევ ზედმეტათ აქებს მის ეპიგრაფიულს ტლანტეს. საზოგადოებაში არ სჩანს ტახტის მემკვიდრე, რადგან მის სძულს თეატრი—შემწვარი ზაქის შემდეგ ვანმარტოებულა, ხატრეთ დატვირთულს კაბინეტში და სტეკება „გიორგი ნოსელი“ წიგნით. კითხვაში, როგორც ქრისტიანი უფიქრდელს ვოლტერის წემოსეკას. მართალია, ეკლესიას კიდევ ელის დოკტორტანე, ნერონი, ივლიანე, ვოლტერი, მაგრამ იგი არ დაიღუპება.“ თუმცა თავისს მშობლში, რომელიც სარწმუნოებაზედ სუსტობს, ის უკვე ჰედაც ეკლესიის დანახობის სიმპტომებს.

„რასა იქმს ბოროტო სიტყვითა, უკეთური ვოლტერი, მეგობარი ჩემი შვილისა, ჩემის მემკვიდრისა. რუსეთში მყოფმა ჩემმა შვილმა შეისწავლა მისი ურჯულთა სწავლა; მოტრანა აქა მისი სახე, რომელიც სამართლიანად დავეყი ცეცხლსა“ და მისუტებელი მსუქანი სადლით ბუტბუტებს: „წყუელიც არის მისი სახელი. ღმერთო და მცხოვრო ჩემო, შენ აპატეე შვილისა ჩემსა დავითს დანაშაული მისი. ნუ ჰკითხავ მას. შენ მოაქციე ჭეშმარიტ გაზაზედ“.

ჭელდცხმისტერი პაატა ანდრონიკავილი არათობს ტფილისში დახანაკებულს რუსის ბატალიონის ოფიცარებს. შემოიღან ძრვილიანები შეხებაზადს შარფით და სლოლონ ლეონიძის ვადაცემენ იმერეთში — ექსპრიაქნიალ“ ბესიკის წერილს. ჭაბუა ორბელიანი — „ქაცი შესახედავათ სხვაგის ეზოპესი“ თავისი მტერის“ სა-

ხელის გავანებაზედ თრთის როგორც პითია და ბერესის კისის შხამს, მაგრამ ვანწირულ პრეტს არა სკალიან მისთვის. წერილში სიხოს კანკლერს „იშუამგებლობს მათს უმაღლესობასთან“ ტფილისში დაბრუნებისათვის. როგორც წერილიდან სჩანს, პოეტი დაინტერესებულია დღევანდელი ტრაგედით: ზომით, სიუჟეტით და საერთოდ თხოულობს თეატრალურ ინფორმაციას...

მაგრამ დარბაზი ცოცხლდება, როცა რეჟისორი მანაბლის და ანტორპნერიორის გაბრიელ-მაიორის თანხლებით შემოდის ახალგაზდა დრამატურგი და დიპლომატი ავალიშვილი გიორგი, ავტორი დღევანდელი პიესის. საზოგადოება მის ხედვება განსაკუთრებულ ყურადღებას. ლეონიძე ვადაცემს ბესიკის წერილს, რომლის ვადათავაღიერების მერე იგი საზოგადოებას იწვევს „პალატაში“ საერთოდ მას ეტყობა ნერვიულობა. მუხრანბატონის მეუღლე საყვედურით მიმართავს გაბრიელ მაიორს, რომ თეატრი ასე მალე გააპარა დემოკრატიაში. დანკინის მისაყურებლებს და მის შესასველ ბილეთს, რომელზედაც სწერიია „შაჟრი ორი, გაბრიელ მაიორი“.

დარბაზი უკვე იშლება და მიდის „სახისმეტყველების“ სანახავათ. წინ მიდან ქალები კავალერები. ავალიშვილი სიხარულით იტყობინება, რომ ტრაგედიაზე მეფის ნებართვით იქნება „ჭრელი“ (კონცერტი).

„ჭრელს“ გამართავენ ისაც ზუსტისა და გერასიმე მღვდელმონაზონი „ტტილაღ მეალოზელი“. პირვლდა იცის „ჭრელი“ ათისი, მეორემ ვიდრე ხუთასამდე, მაგრამ მათ ყავთ მეჭურე გურიაში, გიორგი ქულაღანი, „პირველი მალოზელი რომელმაც იცის ჭრელი ათას ერთი“. მის მოსმენას ნატრულობენ განსაკუთრებით ფრეილინები და სტაეს დამები, რომელნიც ხშირად ოცნებობენ პეტრბურგზე. დღეს „ჭრელში“ გამოივლენ: სოლიაშვილი ლომბრე, ციკოშვილი იოთამ, მეალოზელი დმიტრი, გარსევანიშვილი კოკია, ქარუმიძე იოანე და სხ.

თეატრი, განათებული სურნელოვანი ტრაგეებით, საესეა პირველი არისტოკრატით მაგრამ აქვე არიან: ბენია, საათნავა და ოთარავა ნორიელი ინტრემედების ავტორები „ქამედიანნიკება“ და „მს. ხიობაი“ კულისებში არიან, სადაც უტხოელი რეჟისორი იღება მათ უქანსეკელს პარადს.

დარბაზში ცალკე მოთავსებულია სამღვდელთობა, იგი თავისი წრიდან თვლის არა ერთს არტიკულს და დრამატურს, რომელთა თეატრალური რეჟურატია საკმაოდ გაზიდავი მაგრამ თვით ოფიციალური ქართული ეკლესია, რომელმაც დასწავ ვეფხის ტყაოსანი, რასეკვირველი ვერ წააჭებებს დრამატურული ხელოვნების სასახურს, და ებრძვის მას შედგენისამებრ. დღეს დრამაში მონაწილეობს ორბელიანების მოძღვარი „ქეშმი დარდიანი“ ე. ი. მღვდელი მიხარული. ამბობენ, რომ ორი თვის წინად ის შეიხსნა ქართლის მთავარეპისკოპოსმა „სახისმეტყველებაში“ მონაწილეობის მიღებისათვის, მაგრამ „ქეშმი დარდიანი“ მოძღვარი და არტიკტი, ტრფიალი ტრაგეუსი და სცენის, ამ მომენტში კულისებში დავს გრამეტიკული და უქანსეკელთა ავლებს თვალს თავის როლს, ხოლო სალაყბოზე დაფრინავს მისი შხამინი სატრია:

„ღოსთივის არქიელი ბოლოსა, ვინ იქნება იმის დაეტოლოსა, თონენია ჩააკრავს კარგს ლოლოსა,

ემის წირვას გადაიხდის ქაბასა,
წინ გაიძღვანს დიაკვნასა საბასა,
მე დამიშლის შესვლასა პალატასა,
თვით კი მუღმივე მოივლის აელაბარასა*

მაგრამ ტრაგედიის გახსნის დრო მოვიდა.

მათემ და მისმა ოჯახმა დაიკირეს თავისი ალაგი ტრაგედის წინ იმდერეს ჰიზნი მეფისადმი და შემდეგ დრამატურგმა მღერით წარმოსთქვა შესაყალი:

„მე სახელდელი იმ ჩენნი დევაშურ წინთა წერითა,
ზოგთ ჩემით მოქმედებულზე ზოგთზე სხვით გადმოწერითა,

მსმენელთ ვევედრებ, ნუ მკიცხვენ ამა ლექსისა მღერითა,

არ დაიშლიან, მაჩვენონ იგ, თუ ვმსახურე მე რითა.
თუ ხართ ვინმე მოსერნენი თეატრის სმენად
ანუ ცნობად,

შეიმატებთ განდიდებას, ბრძენთა აქებთ თქვენად
მკობად.

ერიდებთ უსამართლოდ ჩემებრ მწერთა ცუდად
გმობად,

არ დაიშლით, ჰკავს—არ რიდებთ თქვენთან გლახ
გულთ ლხვიარ სობად.

მერწმუნენით, არ მას ვუზნობ, მქონდეს მუტო მისკენ
ვრდობა,

მაგრამ მწაღის განრინება კიცხვითა და ქვემო რჩობა,
ნუ იკადრებთ გაცხადებით იქონით ჩემზე წყრომა,
დაიშალეთ, თუ რომ სჯობდეს, მლიქვენელობა, ქვე
ქვე ძრომა“.

დაიწყო ტრაგედია. მთავარ როლებში მონაწილეობენ: რეჟისორი მანაბელი, თამაზ ანდრონიკაშვილი, დავით ჩოლოყაშვილი, გამბრიელ მთიური, იონან ორბელიანი, დავით და მირიან ბატონიშვილები, ქალები სამეფო ოჯახიდან, აგრეთვე ორბელიანები და ავალიშვილთა ასულნი.

ტრაგედიის ერთი მომენტი: „თეიმურაზი საფლავიდან წამოდგება, ერის კაცს დაიქერს და ეტყვის: კაცო, შენ ბრმა მილუაშვილი არა ხარ, ეს რაები ჩავიცავს? იქით კიდევ ხელს ჩააღლებს სხვა მოქალაქეთ, რომელთაც ევროპაში უმოგზაურათ და იქაური ტანისამოსი ჩაუკვამთ.

შემდეგ მეფე ამბობს: ჰაი ენო საქართველოს ღატაკო ხალხო! მაგრამ ეკ, შვილო ირაკო, შენი იმედი მაქვს, რომ ჩვენს საყვარელს ხალხს სიმართლით უპატრონებ და არ შეაქმნებ მაგლებს ბატონებზეთ!“ ტრაგედია იყო საპირისპირო „სახისმომქმედიანი“. ანტრაქტებზე უკრავდა რუსულ ქართული მუზიკა და იმართებოდა ინტერმედიანი ქართული ცეკვით, ტრაგადიივ შემდეგ ტრუპა წარუდგამეფეს რომელმაც ტბილი კონსულენტიებით აქო მათი „თამაშა“. ტრაგედია დასრულდა უმშვენიერესი „პრელიუდი“.

*) კიკინაძის აღმოცენით.

სტენის მოღვაწე ივ. მკვლითვილი.
12 იანვარს 35 წლის იუბილეს გამართვისათვის.

ამრიგად სრავლის ეპოქაში ჩვენ გვაქვს საკუთარი თეატრი. გვაქვს ორი სტენა სახახლის და სახახლის. თეატრის აქვს რეპერტუარი. ჩნდება თეატრალური ინტერესები ჩნდება ავტორი, რეჟისორი ანტრეპრენიორი, დეკორატორი, ბუტაფორი. გვებადება აზრი, რომ ტრუპაში უხეობელიც და უმთავრესად ევროპიელებიც ერივნენ. თეატრალური კულტურა კი საერთოდ ფრანგულ და რუსული სტილის იყო.

მწელია თქმა, რა თეორიული წარმოდგენა ჰქონდათ მაშინდელს ჩვენს თეატრებს, რანაირი იყო ჩვენი „კომედიანტების“ არტიტული უესტი, დეკლამაცია, ხერხი, კოსტიუმი, გრიმი.

რომ 1795 წ. არ დაღუპულიყო სასახლის არქივი-გვეცოდინებოდა მთავრობის მიერ გაღებულ სუბსიდიის რაოდენობაც, გვეცოდინებოდა უფრო დაწვრილებით თეატრის ორგანიზაცია, ტრუპის შემადგენლობა, რეპერტუარი, პირობება თეატრის განვითარების და ესთეტიური ქართული „მეყურებელი“.

გიორგი ლენინძე.

(გაგრძელება იქნება)

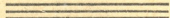
P. S. ეს პალაო ეტიუდ დაწვრილია ნაქარვეთ. ეფრანლის პირობები გვიშლიდა ხელს რომ უფრო ფართოდ გველაპარაკა და მოგვეყვანა შესაფერი დასაუფებანი, ამიტომ იგი მეტს პრეტენზიებს მოვლუბულია.

ავტორი.

გფილისის

საქონლის და საფონდო ბირჟა

ისპოლკომის (ყოფ. სოლოლაკის) ქ. № 7,

 ტელეფონი 4-60 და 9-33.

საბირჟო კრებები

0 მ ბ რ თ მ ბ ბ

საქონლის განყოფილებაში დღის 12-2 საათამდე
საფონდო „ „ 11-12 „

ბირჟასთან იმყოფება

სააქსპერტიზო ბიურო ურველგვარ ექსპერტიზის სწარმოებლათ

საქონლის სექციები, ნედლი მასალების, ხორცის საქარხნო-საფაბრიკო ნაწარმოებების და პურეულობის, ბირჟის გარეშე სავაჭრო გარიგების სარეგისტრაციო ბიურო.

საარბიტრაჟო კომისია, საბირჟო გარიგების გარეშე მომხდარ დავის განსახილველათ

აქონრობითი-სტატისტიკური განყოფილება.

პროენციალური აგენტები-კორესპონდენტები აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს შემდეგ პუნქტებში: თელავი, წმორის-წყალი, შაუმიანი (ყოფ. შულავერი), გორი, საშური, ახალციხე ახალქალაქი, ქუთაისი, ჭიათურა, სამცხრედია, ომურგეთი, ახალ-სენაკი და ფოთი.

ბირჟა სცემს საკუთარ ორგანოს ფასდამდებ („საკოტიროვკო“) ბიულეტენებით.

ცნობების გაცემა: ვალიუტის კურსის და საქონლის ფასების შესახებ, სწარმოებს ბირჟის კანცელა-რიაში ყოველ-დღე 9-მ საათამდე.